

Miroslav Brož
Milan Kopecký

ČESKOSLOVENSKÉ VOJENSKÉ JEDNOTKY NA VÝCHODĚ

Svědectví dokumentů, fotografií a věcných exponátů
o vzniku a bojové činnosti 1. čs. armádního sboru v SSSR

ČESKOSLOVENSKÉ VOJENSKÉ JEDNOTKY NA VÝCHODĚ

Miroslav Brož, Milan Kopecký

ČESKOSLOVENSKÉ VOJENSKÉ JEDNOTKY NA VÝCHODĚ

Svědectví dokumentů, fotografií a věcných exponátů
o vzniku a bojové činnosti 1. čs. armádního sboru v SSSR

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Tato publikace je jen malou vzpomínkou a poděkováním
všem těm, kteří vzali do rukou zbraně a nesmířili se
s nacistickou okupací své vlasti – Československa

Miroslav Brož, Milan Kopecký

Kopírovat, překládat a rozmnožovat publikaci bez souhlasu autorů je zakázáno.
Za původnost a věcnou správnost textu odpovídají autoři.

Copyright © Miroslav Brož, Milan Kopecký, 2019
Photos © Miroslav Brož, Milan Kopecký, Viktor Meca, Miroslava Mindárová, MO ČR,
Roman Moravec, sbírka ČSOL, Karel Štusák a VÚA-VHA Praha
Czech Edition © Československá obec legionářská,
Nakladatelství Epoque, Praha 2019

ISBN 978-80-87919-59-0 (Československá obec legionářská)
ISBN 978-80-7557-200-4 (Nakladatelství Epoque)
ISBN 978-80-7557-752-8 (pdf)

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

kniha, kterou jste otevřeli, je v pravém smyslu slova pokladem pro každého, kdo se zájmem vyhledává informace o československých jednotkách za druhé světové války v Sovětském svazu a jejich bojovou činnost na východní frontě chová v náležité úctě.

Napsat takovou publikaci a doprovodit ji bohatým množstvím obrazové dokumentace by však nebylo možné bez mnohaleté soustavné práce Miroslava Brože. Doslova po desetiletí se setkával s válečnými veterány, mapoval jejich životní osudy, získával cenné doklady o jejich válečném nasazení a všechnu svou práci se zapálením přetavoval do vynikajících knih a článků.

Nebýt Brožovy badatelské činnosti, v řadě případů by váleční veteráni nedostali možnost vyprávět o svých zážitcích, strastech, prožitých hrůzách, ale i radostech, kterých jim osud přinesl častokrát jen poskrovnu. Mnohé cenné dokumenty a fotografie, často unikátní, by byly nenávratně ztraceny, nebo by přinejmenším nenávratně přišly o celou řadu souvislostí, jež se k nim poutají.

Miroslav Brož tak představuje jednoho z nejvýznamnějších ochránců odkazu československých vojáků nejen z východní fronty, neboť jeho prostřednictvím promlouvají svým příkladem a svým hrdinstvím k naší současnosti a budou promlouvat i ke generacím příštím.

Dovolte mi proto, abych na tomto místě jménem svým i jménem Československé obce legionářské věnoval Miroslavu Brožovi poděkování a vyjádřil mu hlubokou úctu a obdiv za vše, co doposud učinil, a co i touto knihou, pro zachování naší vojenské historie a vojenských tradic, činí.

Nemenší poděkování patří Milanu Kopeckému, který se s odhodláním a svědomitostí sobě vlastní ujal přípravy celého materiálu, jenž byl po dlouhé roky upozaděn po nezdařených přípravách k původně plánovanému vydání. Milan Kopecký nemalým způsobem díky své erudici knihu doplnil a obohatil v takové míře, že se stal se svolením Miroslava Brože zcela oprávněně spoluautorem.

Jsem hrdý na to, že právě Československá obec legionářská podpořila vydání této knihy a jsem si jist, že se stane oceňovanou součástí knihovny každého, kdo drží v úctě odkaz našich hrdinů.

plk. v zál. MUDr. Pavel Budinský, Ph.D., MBA
předseda Československé obce legionářské

PROLOG	9
1. ČS. SAMOSTATNÝ POLNÍ PRAPOR V SSSR	11
1. ČS. SAMOSTATNÁ BRIGÁDA V SSSR	19
1. ČESKOSLOVENSKÝ ARMÁDNÍ SBOR V SSSR	47
ČESKOSLOVENSKÁ OBEC LEGIONÁŘSKÁ VE 20. A 21. STOLETÍ	481

ÚVODEM

Každým rokem, nejen v souvislosti s jubilejními oslavami, si připomínejme válečná výročí a s úctou pohlížejme na hrdinství a statečnost, kterou prokázali příslušníci čs. vojenských jednotek v SSSR od Sokolova až do osvobození Prahy. V důsledku neúprosného běhu času se totiž nejenže snižuje počet přímých pamětníků bojů, ale zároveň se časově vzdalujeme od událostí z let druhé světové války, což posiluje trend k zapominání. Pro stále větší část lidí, zvláště pak mladých, je rok 1945 téměř zapomenutou minulostí. Posláním této obrazové knihy je proto stát se platnou a plnohodnotnou součástí procesu, v jehož průběhu paměti fungují jako „lék proti zapominání“. Karpatsko-dukelská operace, připravená na pomoc Slovenskému národnímu povstání, zahájila přímé osvobozování Československé republiky, na kterém se vedle sovětských vojáků podíleli i českoslovenští a slovenští vojáci a partyzáni. Zasazení 1. čs. armádního sboru v SSSR na směr hlavního útoku představovalo naplnění vysněného cíle všech jeho příslušníků, s nímž odcházeli z okupované vlasti do zahraničí a který je provázel od prvního boje čs. vojenské jednotky v zahraničí u Sokolova přes boje u Kyjeva až po osvobozování pravobřežní Ukrajiny. Rozhodnost, velká odvaha a statečnost, kterou v těchto bojích prokázali, se staly základem úspěchů také v neobyčejně těžkých bojích na Dukle. Nemálo bojovníků, kteří se účastnili zmíněných urputných bojů, si po více jak půl století uchovávalo vedle svých vzpomínek i řadu vzácných dokumentů, fotografií a osobních věcí, které dokumentují jejich válečnou část života. Po kladném ohlasu na publikaci „Válečné dokumenty vypovídají“ jsem díky velké laskavosti a pochopení nejen samotných příslušníků čs. zahraniční armády, ale i jejich rodin získal další hodnotný unikátní materiál, jenž je v mnoha případech poprvé uveřejněn právě v této knize. Záměrem obrazové publikace je vedle dokumentární fotografie, která má své nezastupitelné místo v rekonstrukci historických událostí, představit vám některé příslušníky čs. vojenských jednotek v SSSR a jejich dochované dokumenty a věcné exponáty. Využitím historických materiálů pak čtenářům ještě více přiblížit osudy a bojovou činnost Čechoslováků na Východě, respektive alespoň části příslušníků čs. vojenských jednotek, kteří položili své životy za obnovu národní a státní svrchovanosti tehdejší Československé republiky, ale i těch, co se dožili míru a zaslouží si naše poděkování a úctu. Nová obrazová publikace pod názvem Československé vojenské jednotky na Východě má po získání dalších nových dokumentů, faktů a fotografií především přiblížit bojovou cestu 1. čs. armádního sboru v SSSR, čímž se do značné míry liší od předešlé obrazové publikace „Válečné dokumenty vypovídají“. Z pochopitelných důvodů však nebylo možné zajistit u každé osobnosti stejný počet informací, dokumentů a věcných exponátů, publikováno mohlo být pouze to, co se do dnešních dnů zachovalo. Zůstává totiž skutečností, že značné množství jedinečných fotografií, dokumentů a jiných písemností bylo zničeno nejen v průběhu bojů, ale i v dalších poválečných letech, kdy se řada příslušníků čs. zahraniční armády stala po únoru 1948 obětí komunistického režimu, který nad vlastenectví, odvahu a statečnost postavil slepou poslušnost. Mnoho osobních památek na dobu strávenou na frontě v podobě dokumentů či fotografií zabavila a zničila Státní bezpečnost. V publikaci jsou zařazeny materiály i některých jedinců, kteří po skončení války zapomněli na své ideály, zejména v padesátých letech, později i v normalizačním procesu po roce 1968. Ale i tyto osoby patří k dokreslení a pochopení historie čs. vojenských jednotek v SSSR. Publikace, sestavená díky vstřícnosti Československé obce legionářské, nemá za cíl hodnotit jednotlivé osobnosti čs. zahraniční armády, ale formou originálních dokumentů a fotografií představit širší veřejnosti hrdinství a vlastenectví našich předků.

Miroslav Brož

PROLOG

Mnichovskou zradou začalo jedno z nejtragičtějších období v našich dějinách. V první polovině března 1939 se rozpadl zbytek Česko-Slovenska, dne 14. března vznikla „samostatná“ Slovenská republika a 15. března 1939 byl zřízen Protektorát Čechy a Morava. Ihned po 15. březnu odchází mnoho poctivých českých a slovenských vlastenců do zahraničí, aby se zbraní v ruce bojovali za osvobození vlasti. První cesta většiny z nich vedla do sousedního Polska. Již od května 1939 přicházejí do Krakova první českoslovenští emigranti a utvářejí vojenskou skupinu, která se v červnu, kdy se počet uprchlíků neustále zvětšoval, přemístila do nového barákového tábora v Malých Bronovicích na předměstí Krakova.

Zástup dobrovolníků před konzulátem, druhý zleva Richard Tesařík, pozdější Hrdina Sovětského svazu, Krakov, srpen 1939

Na základě rozhodnutí francouzské vlády vyhradit v Cizinecké legii určitý počet míst pro československé občany, začaly odjíždět první transporty čs. uprchlíků do Francie. Dne 15. srpna 1939 odjíždí poslední transport, převážně letců. Polská vláda, která uznala Slovenskou republiku, zpočátku neumožnila vznik samostatné čs. vojenské jednotky na svém území. Teprve 3. září se

čs. jednotce v Polsku dostalo oficiálního uznání dekretem prezidenta Polské republiky, jímž byl Legion Čechů a Slováků v Polsku prohlášen za samostatnou čs. vojenskou jednotku, jež byla začleněna do polské armády. Velitelem čs. legionu se stal podplukovník Ludvík Svoboda. Po rozhodnutí Hlavního štábu polské armády odjíždí 682 příslušníků legionu směrem ke Lvovu a jejím cílem se stává výcvikový tábor v Lešné u Baranovic. Po přepadení Polska německou armádou v září 1939 ustoupila čs. vojenská jednotka (legion) spolu s polským vojskem ze svého výcvikového tábora směrem k hranicím tehdejšího Sovětského svazu. Bojů s nacistickými vojsky se účastnila i část československých vojáků u polského města Tarnopol. Polská armáda převzala do svých řad i malou část čs. letců. Po porážce polské armády opustila 18. září 1939 skupina československých letců svazek polského letectva a zamířila do prostoru Luck-Rovno-Kvasilov, na území tzv. české Volyně. Zde u našich krajanů našli čs. letci útočiště. V té době byla tato východní část Polska již obsazena Rudou armádou a přičleněná k SSSR. Téhož dne (18. září) se i naše čs. vojenská jednotka setkala se sovětskými vojáky. Toto setkání však znamenalo zajetí a internaci, příslušníci bývalého čs. legionu jsou postupně dopraveni do internačního tábora v Kamenci Podolském, poté je čekala složitá cesta přes další internační tábory – Olchovce, Jarmolinec, Oranky, Suzdal a opět Oranky. V průběhu let 1940–1941 byla podstatná část internovaných vojáků z bývalého čs. legionu, který se na sovětském území přejmenoval na Východní skupinu čs. armády, postupně po skupinách odeslána ze SSSR, zpočátku do Francie. Z někdejší čs. vojenské jednotky v Polsku zůstalo nakonec jen 93 důstojníků a poddůstojníků, a to jako velitelský a instruktorský kádr pro budování příštích čs. vojenských jednotek na území SSSR. Avšak teprve po přepadení Sovětského svazu hitlerovským Německem (22. června 1941) se vytvořily příznivé podmínky pro zahájení jednání o vytvoření čs. vojenských jednotek v SSSR.

Suzdal – další místo pobytu čs. vojenské skupiny

1. ČS. SAMOSTATNÝ POLNÍ PRAPOR V SSSR

Vznik a první bojové vystoupení československé
vojenské jednotky u Sokolova

Právním podkladem pro vznik 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR byla „Úmluva mezi Svazem sovětských socialistických republik a Republikou československou“, uzavřená 18. července 1941. Tato úmluva znamenala uznání čs. vlády v zahraničí a po právní stránce i negaci násilného zániku Československé republiky, zároveň ji zařadila mezi plnoprávní partnery protihitlerovské koalice. Na tuto úmluvu pak navazovala „Vojenská úmluva mezi vrchním velitelstvím SSSR a vrchním velitelstvím československým“ ze dne 27. září 1941. Na základě těchto úmluv přijala sovětská vláda konkrétní opatření a vytvořila podmínky pro nově vznikající čs. vojenskou jednotku v SSSR. Ubytovacím prostorem se pak stalo městečko Buzuluk v Orenburské oblasti. Nábor do čs. vojenské jednotky v Buzuluku vyhlásil náčelník Čs. vojenské mise v SSSR plukovník Heliodor Píka prostřednictvím rozhlasu v polovině ledna 1942. K prvnímu březnu měla již jednotka 468 mužů i žen, Čechů, Slováků a Podkarpatorusů, mezi nimiž byli i občané SSSR, české a slovenské národnosti.

Nápis nad vchodem do budovy štábu velitelství
čs. vojenské jednotky v Buzuluku

Nově příchozí dobrovolníci v Buzuluku

Po ukončení usilovného výcviku opustil 30. ledna 1943 1. čs. samostatný polní prapor Buzuluk, kde zůstal jen záložní pluk. Transport č. 22904 odvážel na frontu 974 vojáků, z toho 38 žen. Na snímku zástupce velitele praporu npor. Bohumír Lomský (během přesunu na frontu povýšen do hodnosti kapitána) podává hlášení veliteli praporu plk. Ludvíku Svobodovi před nástupem do vlaku.

Velení 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR (do 24. 3. 1943)

Velitelství praporu
Velitel praporu: plk. Ludvík Svoboda
Zástupce velitele: kpt. Bohumír Lomský
Náčelník štábu: npor. Otakar Richter-Rytíř
Zástupce náčelníka štábu: npor. Jaroslav Zhoor-Ernest
Zpravodajský důstojník: čet. Vojtěch Ekstein-Urbán
Spojovací důstojník: npor. Miroslav Šmolodas
Zbrojní důstojník: ppor. Boris Hübnér
Chemický důstojník: ppor. Konstantin Hübnér
Hospodář praporu: npor. Macmillian Hübnér
Proviantní důstojník: čet. Zoltán Wolfner
Vozatajský důstojník: npor. Rudolf Kellner-Rosický
Osvětový důstojník: čet. Bedřich Reicin, čet. Jan Mareš
Šéfkuchař praporu: por. František Engel
Pomocná rota: npor. Jaroslav Zhoor-Ernest
Četa spojovací (rozvědků): ppor. Antonín Sechur
Četa zákopnická: rtm. Karel Štíma
Oddíl polních četníků: rtm. Michal Štíma
Pěší rota 1: npor. Otakar Jaroš, rtm. František Němec, npor. František Sedláček
Pěší rota 2: npor. Jan Kudrňák, rtm. Richard Tesářík, npor. Jaroslav Zhoor-Ernest
Pěší rota 3: npor. Vladimír Janko
Kulometná rota: npor. Jaroslav Lohrer-Lom, ppor. Albert Elviš
Protitanková rota: ppor. Josef Kosič
Minometná rota: por. Václav Dmík

Organizace a početní stavy 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR (leden 1943)

Početní stav 1. čs. samostatného polního praporu před odjezdem na frontu (30. 1. 1943)

Důstojníci	26
Rotmistři	10
Poddůstojníci	237
Vojáci	663
ženy	7
.....	31 vojáků
Celkem	974 osob

Organizace 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR (leden 1943)

Velitelství praporu

1. rota
Velitelské družstvo
Zdravotnické družstvo
1. četa
2. četa
3. četa
Minometná četa

2. rota

3. rota

Kulometná rota

Velitelské družstvo
Zdravotnické družstvo
1. četa
2. četa
3. četa

Protitanková rota

Velitelské družstvo
1. četa PT pušek
2. četa PT pušek
Četa kanonů PT

Minometná rota

Velitelské družstvo
Zdravotnické družstvo
1. četa
2. četa
3. četa
Minometná četa

Pomocná rota

Velitelská četa
Četa polních četníků
Četa automatačků
Četa zákopnická
Hospodářská správa
Zásobovací četa
Zdravotní četa
Spojovací četa

Základní a významné změny v průběhu druhé světové války přinesl rok 1943. Rudá armáda dosáhla dosud nejvýznamnějšího úspěchu ve válce – vítězství v bitvě u Stalingradu. Válečný rok 1943 tak znamenal nejen přelom ve druhé světové válce na sovětsko-německé frontě, ale byl i významným přelomem pro československý zahraniční odboj. Také první bojové vystoupení 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR pod velením podplukovníka Ludvíka Svobody, k němuž došlo ve dnech 4.–13. března 1943 v prostoru Sokolova na Ukrajině, mělo velký ohlas jak v okupované vlasti, tak i v ostatních státech protinacistické koalice. Statečný boj československých vojáků v prvním boji na sovětsko-německé frontě tak vytvořil i předpoklad k budování vyšších čs. jednotek na území tehdejšího Sovětského svazu.

Kostel, stanoviště velitele obrany Sokolova nadporučíka Otakara Jaroše

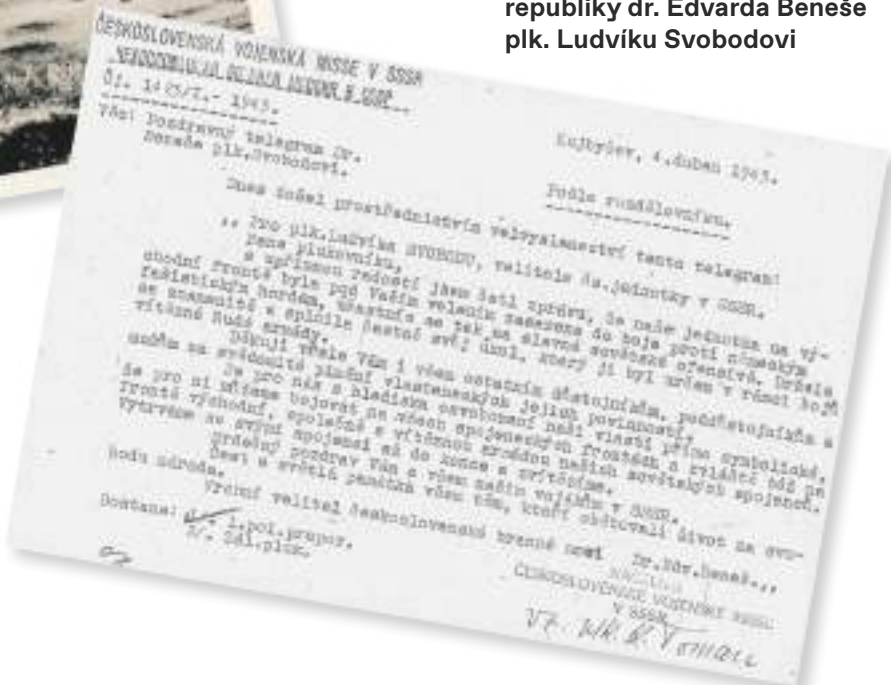
Boj obránců Sokolova, jak byl ztvárněn na diorámě v muzeu, které se dnes nachází v Sokolovu na Ukrajině

Pozdravný telegram prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše plk. Ludvíku Svobodovi

Čs. medaile Za chrabrost před nepřitelem (za boj u Sokolova bylo vyznamenáno 77 příslušníků praporu)

Kapitán in memoriam Otakar Jaroš

*1. 8. 1912 Louny – †8. 3. 1943 Sokolovo (Ukrajina)

Důstojník telegrafního vojska z povolání, absolvent vojenské akademie v Hranicích, od roku 1939 příslušník Legionu Čechů a Slováků v Polsku. V roce 1942 byl prezentován u čs. vojenské jednotky v SSSR. V Buzuluku převzal funkci velitele poddůstojnické školy, poté se stal velitelem 1. roty 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR. Padl 8. března 1943 jako velitel obrany Sokolova. Za vzorné plnění bojových úkolů a prokázanou osobní odvahu a hrdinství v boji u Sokolova mu byla jako prvnímu vojákovvi zahraniční jednotky udělena výnosem prezidia Nejvyššího sovětu SSSR nejvyšší sovětská vyznamenání – Řád Lenina, medaile Zlatá hvězda a titul Hrdina Sovětského svazu in memoriam. Posmrtně byl povýšen do hodnosti kapitána a vyznamenán Hvězdou I. stupně Čs. vojenského řádu bílého lva Za vítězství, Čs. válečným křížem 1939 a Sokolovskou pamětní medailí. V roce 2008 mu byl udělen Kříž obrany státu MO ČR in memoriam.

Výnos o povýšení
nadporučíka
Otakara Jaroše
do hodnosti kapitána
in memoriam

Zlatá hvězda Hrdiny
Sovětského svazu

Čs. válečný kříž
1939 (za boj u Sokolova
bylo vyznamenáno
88 příslušníků, z toho
25 in memoriam)

Nastoupená čestná jednotka se zástavou 1. čs. samostatného
polního praporu při čtení rozkazu o vyznamenání za Sokolovo, zleva
Zoltán Wollner, Nikolaj Šumanský, praporečník Osvald Šafařík,
Josef Kosík a Vladimír Černý

Sovětská vláda vysoce ocenila bojové vystoupení 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR v bitvě u Sokolova. Celkem 87 příslušníků bylo vyznamenáno vysokými sovětskými řády a medailemi, řada z nich obdržela vyznamenání in memoriam.

**Dekrety k Sokolovské pamětní medaili
na jména Karel Markus, Rudolf Šimáček,
Jaromír Machač a František Engel**

Ludvík Svoboda

**Za zásluhy v bojích
u Sokolova bylo veliteli
1. čs. samostatného
polního praporu uděleno
nejvyšší sovětské
vyznamenání – Řád Lenina
(Moskva, 26. dubna 1943)**

**Sokolovská
pamětní medaile**

Setkání prezidenta republiky Ludvíka Svobody
s účastníky bitvy u Sokolova, březen 1968

Četař Ivan Serbajlo,
bývalý příslušník
protitankové rotы
1. čs. samostatného
polního praporu

Účastníci bitvy u Sokolova
přebírají Řád rudé hvězdy,
na snímku třetí zprava
Alexander Beer, vedle
stojící Anna Benešová

Dekret k propůjčení Řádu rudé hvězdy
u příležitosti výročí bitvy u Sokolova

Řád rudé hvězdy,
který obdržela
řada bývalých
příslušníků
praporu (čs.
vyznamenání
udělované
od poloviny
padesátých let)

U příležitosti 60. výročí bitvy
u Sokolova obdržela řada dosud žijících
příslušníků praporu Záslužný kříž
ministra obrany České republiky

Bývalý velitel minometného roje 2. rotы
1. čs. samostatného polního praporu,
na začátku 21. století místopředseda
Čs. obce legionářské plukovník
v.v. Alexander Beer po 65 letech navštívil
místo bojů u Sokolova. Snímek pořízen
v Taranovce 7. března 2008.

1. ČS. SAMOSTATNÁ BRIGÁDA V SSSR

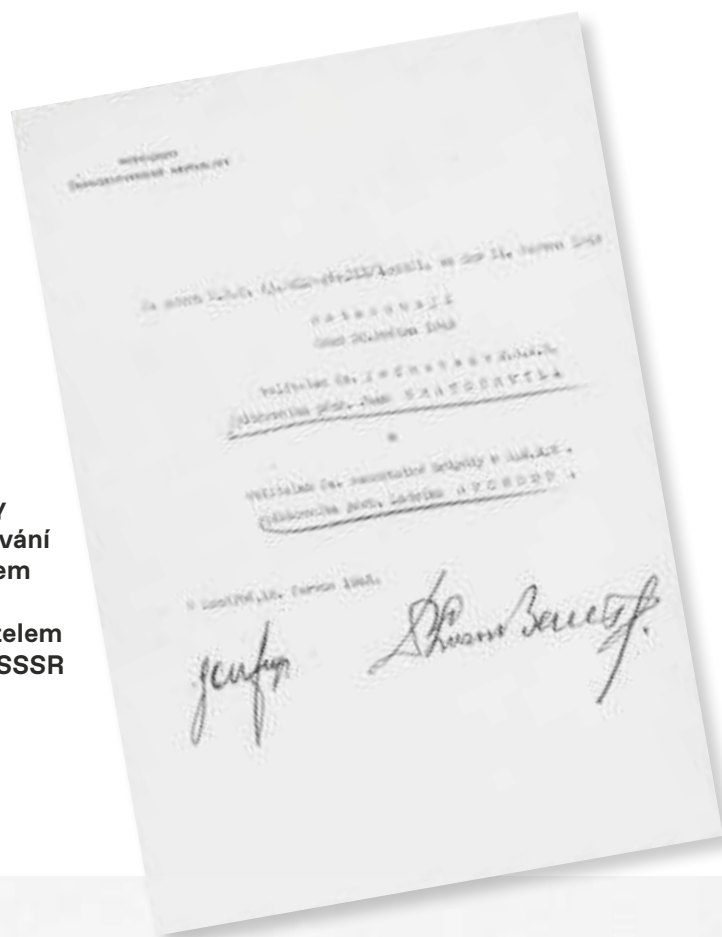
Boje o Kyjev, Vasilkov-Fastov, Rudu, Bílou Cerkev a Žaškov

Po bojích u Sokolova byl 1. čs. samostatný polní prapor stažen z fronty, aby mohl být doplněn o nové dobrovolníky. Po měsíčním odpočinku ve vesnici Veseloje přijel 9. května 1943 do Novochooperska, kde byl po příjezdu záložního pluku z Buzuluku a bývalých příslušníků slovenské armády, kteří přešli na stranu Rudé armády, postupně doplněn. Začátkem června se počty čs. jednotek v SSSR natolik zvýšily, že mohla být provedena jejich reorganizace. Z dosavadního záložního pluku a 1. čs. samostatného polního praporu byla utvořena 1. čs. samostatná brigáda v SSSR, která již čítala více než 3 000 vojáků. Posléze byla zřízena důstojnická a poddůstojnická škola a řada příslušníků odeslána do sovětských učilišť. Mimoto byli k brigádě přiděleni sovětské instruktoři. Čs. brigáda byla doplněna i důstojníky, kteří přijeli z Velké Británie. V září 1943 brigáda dokončila polní výcvik ostrou střelbou a dosáhla bojeschopnosti. Organizace 1. čs. samostatné brigády v SSSR zahrnovala dva pěší prapory, dělostřelecký pluk, tankový prapor, ženijní a spojovací rotu, rotu velkorážných protiletadlových kulometů, protiletadlovou baterii, štábní a pomocnou rotu a další týlové jednotky.

Budova velitelství 1. čs. samostatné brigády v Novochoopersku

**Rozkaz prezidenta republiky
dr. Edvarda Beneše o jmenování
plk. Jana Kratochvíla velitelem
čs. jednotek v SSSR
a plk. Ludvíka Svobody velitelem
1. čs. samostatné brigády v SSSR**

Město Novochopersk

Plukovník v.v. Marie Lastovecká-Ljalková

* 3. 12. 1920 Horoděnka (SSSR) – † 7. 11. 2011 Brno

V Buzuluku byla prezentována 3. června 1942 pod kmenovým číslem 477/ž. Po absolvování snajperského a zdravotnického kurzu byla jako odstřelovačka zařazena do 2. roty 1. čs. samostatného polního praporu. Během prvního boje čs. jednotky u Sokolova byla povýšena do hodnosti svobodníka a za projevové hrdinství obdržela svůj první Čs. válečný kříž 1939 a sovětský Řád rudé hvězdy. V létě 1944 působila jako vedoucí zdravotnice 1. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády, se kterým zažila urputné boje o Dukelský průsmyk, kde utrpěla těžké zranění (fraktura páteře a zranění hlavy). Do osvobozené vlasti se vrátila v hodnosti podporučíka. Po válce zůstala v armádě a stala se vedoucí lékařkou 2. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády. Dne 1. března 1947 byla jmenována důstojníkem z povolání. Jako zdravotní sestra prošla vojenskými nemocnicemi v Praze a Olomouci. V roce 1953 byla ze zdravotních důvodů z čs. armády v hod-

nosti nadporučíka propuštěna a odešla do plného invalidního důchodu. Po roce 1990 byla povýšena do hodnosti plukovníka ve výslužbě. Za svou činnost na frontě obdržela: 2x Čs. válečný kříž 1939, Sokolovskou pamětní medaili, stříbrnou medaili Čs. vojenského řádu Za svobodu, Dukelskou pamětní medaili, sovětský Řád rudé hvězdy a další československé a zahraniční řády a medaile. Dne 27. října 2008 obdržela Kříž obrany státu MO ČR. Dne 28. října 2010 převzala z rukou prezidenta republiky nejvyšší vyznamenání – Řád Bílého lva.

Snajperka Marie Ljalková s odstřelovačskou puškou AVT-40, vyfotografována po bojích u Sokolova

Absolventka řidičského kurzu v Novochoopersku a účastnice bojů u Sokolova Marie Ljalková obdržela Čs. válečný kříž 1939 a sovětský Řád rudé hvězdy

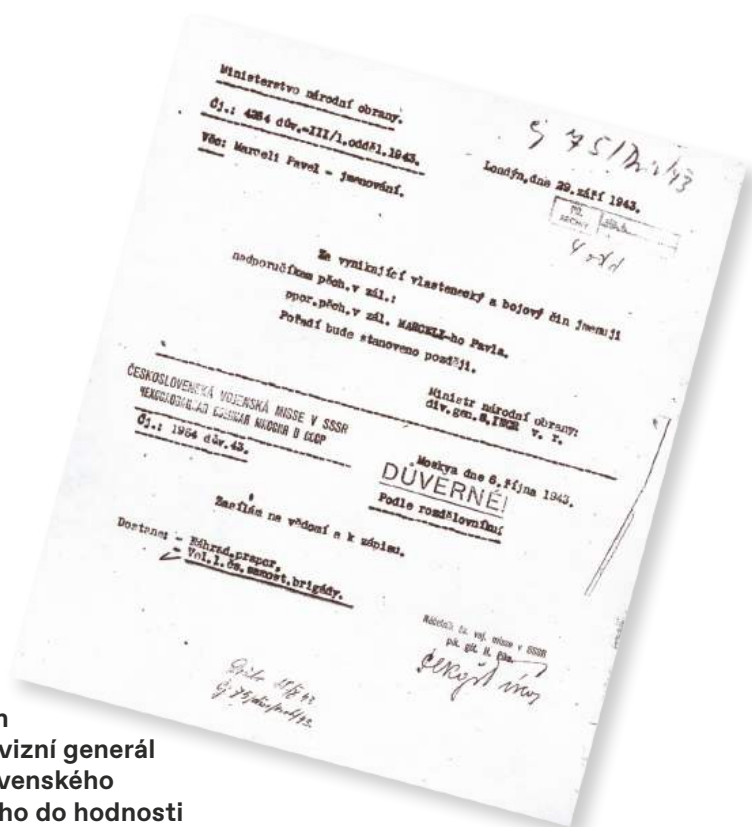
Na snímku vpravo plukovník v.v. Marie Lastovecká-Ljalková se svým spoluvojáčkem od Sokolova plukovníkem v.v. Alexandrem Beerem (vlevo), místopředsedou Československé obce legionářské, uprostřed autor publikace Miroslav Brož

Odznam slovenské
1. rychlé divize,
která působila
na území SSSR

Skupinu dvou set slovenských vojáků, bývalých příslušníků 1. rychlé divize, kteří na Kavkaze přešli na stranu Rudé armády, přivedl jejich velitel poručík Pavel Marcelly

Jmenovací dekret, kterým ministr národní obrany divizní generál Sergěj Ingr povyšoval slovenského důstojníka Pavla Marcellyho do hodnosti nadporučíka čs. zahraniční armády

Generálmajor v.v. Pavel Marcelly (Marcelly)

*26. 6. 1914 Zvolen – †17. 10. 1980 Piešťany

Bývalý učitel a důstojník pěchoty v záloze. V září 1939 povolán do slovenské armády, zúčastnil se tažení proti Polsku. V lednu 1940 byl aktivován jako důstojník z povolání v hodnosti poručíka. Na podzim 1942 odešel na východní frontu jako velitel rotu motorizovaného pluku 21 slovenské I. rychlé divize. Dne 29. ledna 1943 přešel se svojí rotou na stranu Rudé

armády, nicméně od února do července téhož roku byl internován ve sběrném zajateckém táboře. Vystupoval ve slovenském vysílání rozhlasu, psal letáky a výzvy pro slovenské vojáky na východní frontě. Dne 1. července 1943 byl zařazen do 1. čs. samostatné brigády v SSSR a jmenován velitelem 2. rotu 1. pěšího praporu. Účastnil se bojů o Kyjev, Bílou Cerkv a Žaškov. V prosinci 1943 se stal členem delegace 1. čs. samostatné brigády v SSSR, která se setkala s prezidentem dr. Edvardem Benešem v Moskvě. Po vzniku 1. čs. armádního sboru v SSSR byl v březnu 1944 jmenován přednostou operačního oddělení 1. čs. samostatné brigády a od dubna přednostou 2. oddělení. V době karpatsko-dukelské operace působil jako přednost 2. oddělení štábu a náčelník rozvědky 2. čs. samostatné paradesantní brigády. Dne 15. října 1944 byl přepraven s částí své jednotky na letiště Tri Duby. Po po-

tlačení SNP a odchodu parabrigády do slovenských hor byl pověřen velením štábní rotu a průzkumné čety. V bojích na vrchu Kohút utrpěl 5. prosince 1944 těžké zranění a až do poloviny srpna 1945 se léčil ve vojenské nemocnici v osadě Vyšné Hágy. Po vyléčení převzal v srpnu 1945 funkci náčelníka oblastní správy OBZ 4. vojenské oblasti v Bratislavě. Ještě předtím 7. března byl povýšen do hodnosti majora. Později zastával funkce přednosty 5. oddělení Hlavního štábu v Praze, velitele pěšího pluku 14, velitele posádky a krajského velitele v Bratislavě. Dne 1. října 1950 byl jmenován do hodnosti brigádního generála. V září 1953 odešel do zálohy, dále do roku 1959 pracoval jako předseda Slovenského statistického úřadu, v dalších letech až do roku 1967 jako vedoucí skupiny Výzkumného ústavu pedagogického v Bratislavě. Dne 1. srpna 1968 byl reaktivován do ČSLA v hodnosti generálmajora a zařazen do Vojenského historického ústavu v Bratislavě. Od roku 1969 vykonával funkci vojenského a leteckého přidělence v Jugoslávii. V letech 1971–1973 působil na Ministerstvu národní obrany. Po odchodu do výslužby pracoval na Ministerstvu práce a sociálních věcí v Bratislavě. Za svou bojovou činnost obdržel: Kříž Čs. vojenského řádu bílého lva Za vítězství, 3x Čs. válečný kříž 1939, 2x Čs. medaili Za chrabrost před nepřítelem, Řád Slovenského národního povstání I. stupně, sovětský Řád rudé hvězdy, Řád vlastenecké války I. a II. stupně, Polský válečný kříž, Stříbrný kříž polského řádu Virtuti Militari, jugoslávský Řád zásluhy o národ I. třídy a další československé a spojenecké řády a vyznamenání.

Vojenský osobní průkaz
příslušníka slovenské armády

Vycházková
čepice důstojníka
slovenské armády

Pamětní odznak Za tažení
proti SSSR, který se uděloval
slovenským vojákům za
nejméně tříměsíční službu
v průběhu tažení

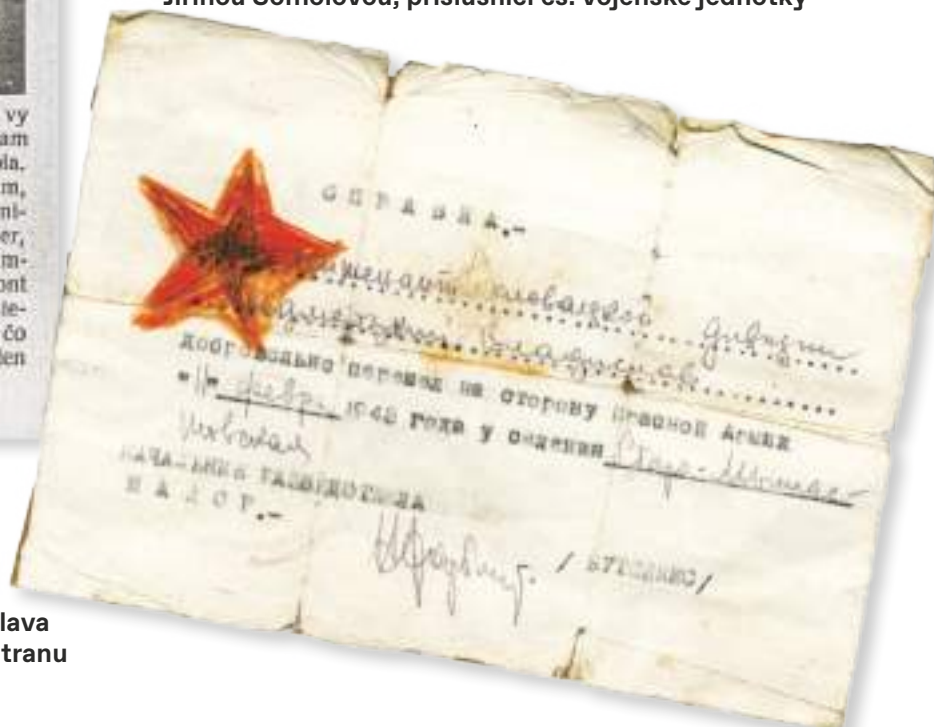
Přilba vzor 32, kterou
používala slovenská armáda

Jeden ze slovenských vojáků v Novochoopersku
Ladislav Predmerský (vpravo) s budoucí manželkou
Jiřinou Somolovou, příslušnicí čs. vojenské jednotky

Leták „Slovákovi na fronte!“
s výzvou k přechodu slovenských
vojáků na stranu Rudé armády

Potvrzení slovenského vojáka Ladislava
Predmerského o jeho přechodu na stranu
Rudé armády v únoru 1945

Popis organizace a dislokace slovenské Zajišťovací divize v materiálech čs. vojenských jednotek v SSSR

Průkaz na vlak pro příslušníky
slovenské armády na východní frontě

Vojenský průkaz Jozefa Kadláta, který jako Slovák musel narukovat do maďarské armády

Potvrzení Jozefa Kadláta o jeho přechodu z maďarské armády k Rudé armádě, které obdržel před vstupem do čs. vojenské jednotky

Prohlášení o přijetí
Čechoslováků
do čs. vojenské jednotky

Text přísahy čs. vojenských
jednotek v SSSRMUDr. Josef Škvařil
po příchodu k čs. vojenské
jednotce v SSSR

Doc. MUDr. Josef Škvařil, jeden z nejlepších válečných chirurgů v čs. vojenské jednotce v SSSR, po roce 1945 generálporučík, náčelník zdravotnické služby MNO, náčelník Ústřední vojenské nemocnice v Praze, hlavní chirurg ČSLA, náčelník správy vojenských, lázeňských a rekreačních zařízení. Za svou činnost na frontě obdržel Hvězdu II. stupně Čs. vojenského řádu bílého lva Za vítězství, 2x Čs. válečný kříž 1939, sovětský Řád rudé hvězdy a další československé a zahraniční řády a medaile.

Šéfchirurg MUDr.
Josef Škvařil s lékaři
a chirurgickými
sestrami před
brigádní ošetrovnou
v Krajné PolanePropůjčení hodnosti kapitána
zdravotnictva MUDr. Josefu ŠkvařiloviMUDr. Josef Škvařil již v hodnosti
brigádního generála (v první řadě první
zleva) se svými kolegy z čs. vojenské
jednotky v SSSR, druhý zleva v první
řadě plukovník MUDr. Ervín Liebreich-
Líbal, v druhé řadě zleva štábní kapitán
Albert Elovíč a PhMr. Arnošt Friedmann

Kapitán in memoriam Vít Nejedlý

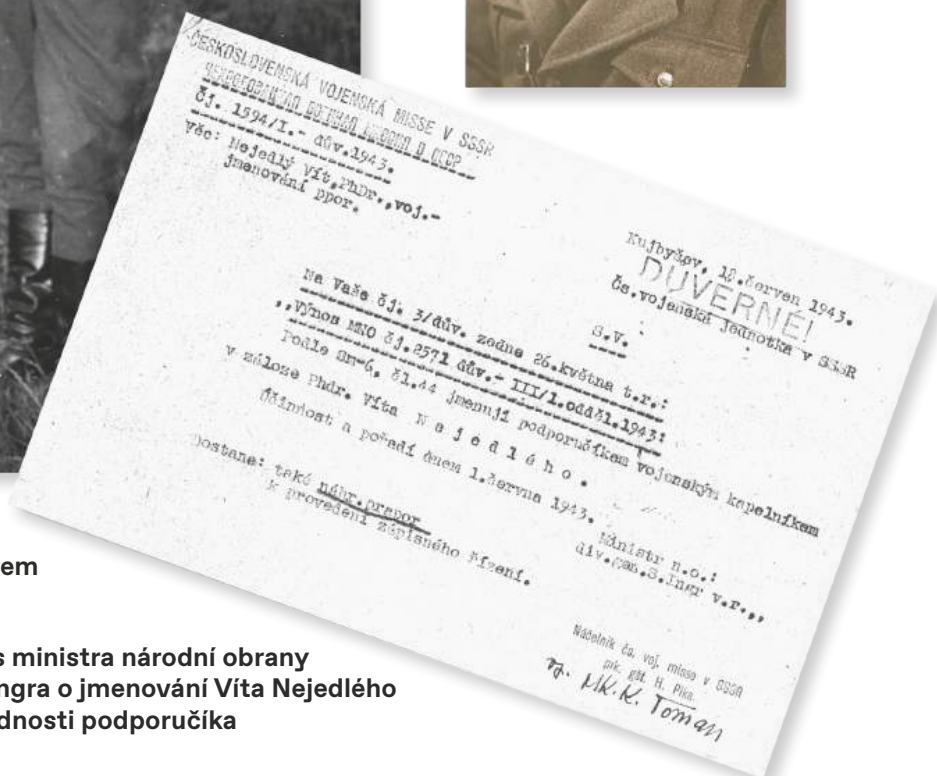
*22. 6. 1912 Praha – †2. 1. 1945 Krošcienuk u Krosna (Polsko)

Český hudební skladatel, dirigent, redaktor a muzikolog, žák Otakara Jeremiáše, syn profesora Zdeňka Nejedlého. Od roku 1943 příslušník 1. čs. samostatné brigády v SSSR. Jako podporučík byl jmenován velitelem hudební čety, jež se stala základem pozdějšího armádního uměleckého souboru, který od 4. dubna 1945 nesl jeho jméno. V čs. jednotce se věnoval i osvětové činnosti jako člen redakce časopisu Naše vojsko v SSSR. Zemřel krátce po ukončení bojů karpatsko-dukelské operace na následky břišního tyfu. V květnu 1945 zazněl poprvé v pražské Lucerně jeho symfonický pochod „Vítězství bude naše“. Po skončení války byl povýšen do hodnosti kapitána in memoriam. Za svou činnost na frontě obdržel: Čs. válečný kříž 1939, Čs. vojenskou medaili Za zásluhy, Čs. vojenskou pamětní medaili se štítkem SSSR a sovětský Řád vlastenecké války I. stupně.

Podporučík Vít Nejedlý (vpravo)
v rozhovoru se svým zástupcem
ppor. Ervínem Traubmannem-Tomanem

Podporučík Ervín Traubmann-Toman,
spoluautor slavného pochodu
čs. vojenských jednotek v SSSR
„Směr Praha“

Výnos ministra národní obrany
gen. Ingra o jmenování Víta Nejedlého
do hodnosti podporučíka

Velitel 1. čs. samostatné brigády v SSSR
plukovník Ludvík Svoboda

Skupina důstojníků v Novochopersku, zleva velitel brigády plk. Ludvík Svoboda, kpt. Bohumír Lomský, ppor. Bedřich Reicin a npor. Otakar Rytíř

Upřesnění cílů cvičení v Novochopersku,
zprava kpt. Otakar Rytíř a náčelník štábu
kpt. Bohumír Lomský

Řádová knížka
k udělení sovětského
Řádu vlastenecké války
II. stupně na jméno
Otakara Rytíře

Sovětský Řád vlastenecké
války II. stupně, který obdržel
za příkladné velení v bojích
u Sokolova nadporučík
Otakar Rytíř

Armádní generál v.v. Ing. Otakar Rytíř (Richter)

*23. 6. 1913 Vysoké Mýto – †6. 5. 1979 Ostrava

Absolvent Vojenské akademie v Hranicích, důstojník dělostřelectva z povolání. Od roku 1939 příslušník Legionu Čechů a Slováků v Polsku. Po vzniku čs. vojenské jednotky v SSSR byl nejprve zařazen jako 1. pobočník velitele praporu pplk. Ludvíka Svobody, od 13. ledna 1943 pak působil jako náčelník štábu čs. praporu. V této funkci se účastnil i prvního boje čs. jednotky u Sokolova. Později prošel funkcemi od velitele dělostřeleckého oddílu 1. čs. samostatné brigády až po náčelníka štábu dělostřelectva 1. čs. armádního sboru v SSSR. Do osvobozené vlasti se vrátil v hodnosti majora. Po absolvování Nejvyšší vojenské akademie K. J. Voršilova v Moskvě byl ustanoven náčelníkem štábu Velitelství dělostřelectva MNO, později pak jmenován zástupcem velitele 13. brigády. V roce 1951 byl povýšen do hodnosti brigádního generála a ustanoven velitelem III. armádního sboru. V letech 1952–1953 působil jako velitel 1. VO v Praze. V roce 1956 se stal náměstkem ministra národní obrany, později (1958) náčelníkem Generálního štábu ČSLA. V roce 1968 byl z této funkce odvolán a zařazen jako samostatný vědecký pracovník VHÚ Praha. V následu-

jícím roce krátce působil ve funkci zmocněnce vlády pro otázky dočasného pobytu Střední skupiny sovětských vojsk v ČSSR. V roce 1970 byl jmenován předsedou Ústředního výboru Svazarmu. Do zálohy odešel v hodnosti armádního generála (1977). Za svou bojovou činnost na východní frontě obdržel: 5× Čs. válečný kříž 1939, Kříž Čs. vojenského řádu bílého lva Za vítězství, Čs. vojenskou medaili Za zásluhy I. stupně, Řád Slovenského národního povstání I. třídy, 2× Čs. medaili Za chrabrost před nepřítelem, sovětský Řád vlastenecké války I. a II. stupně, Řád rudého praporu a další československé a zahraniční řády a vyznamenání.

Dekret k Řádu Rumunské koruny, který obdržel za svou činnost na frontě tehdejší plukovník Otakar Rytíř

Vizitka Otakara Rytíře jako prvního náměstka ministra a náčelníka Generálního štábu ČSLA

Řád Rumunské koruny – komandér

Stužky s vyznamenáními armádního generála Ing. Otakara Rytíře

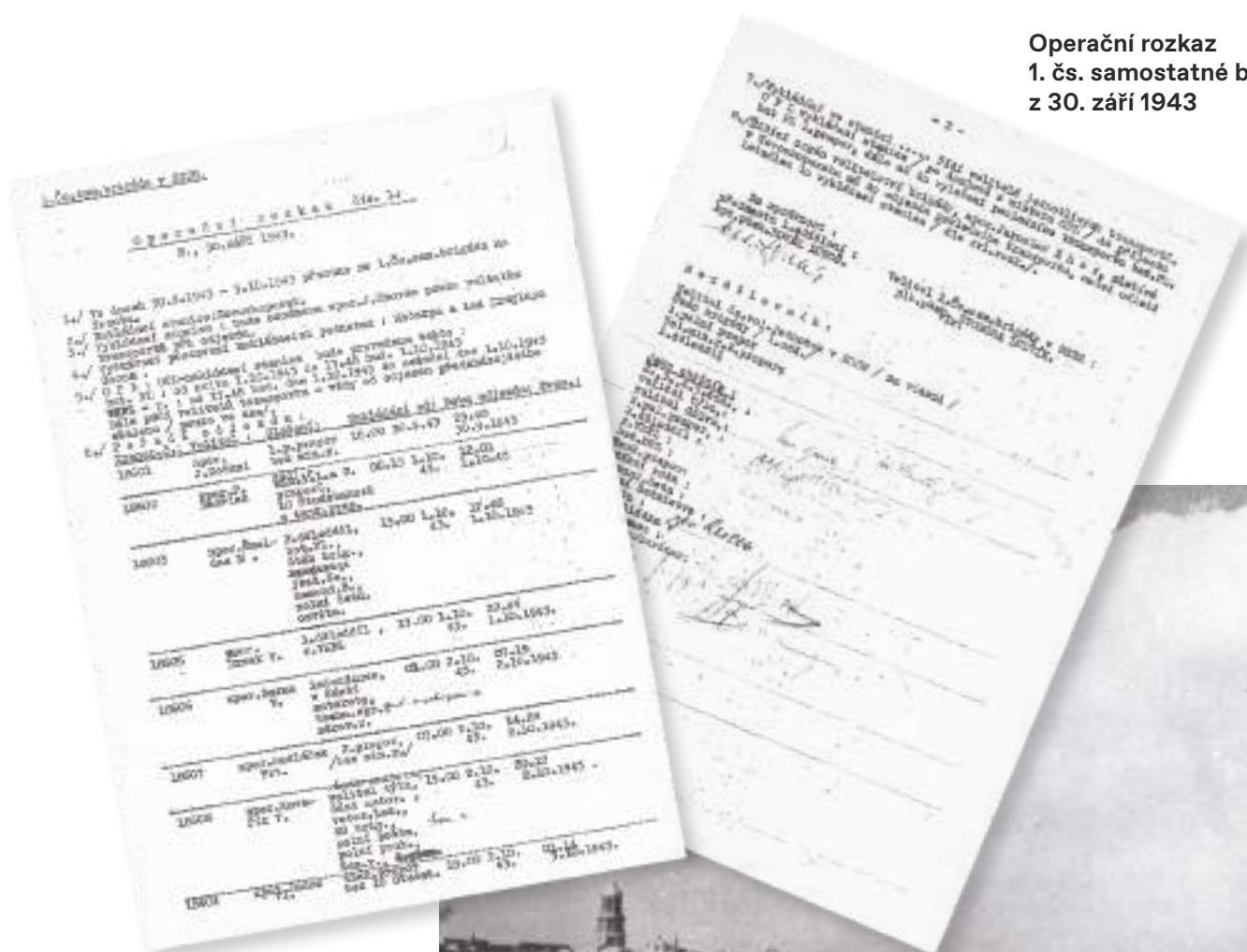
Nárameníky armádního generála Ing. Otakara Rytíře

Za pouhé čtyři měsíce se podařilo 1. čs. samostatnou brigádu plně zorganizovat, vycvičit a vyzbrojit nejmodernější sovětskou technikou, včetně tanků a dělostřelectva. Dne 12. září 1943 brigáda slavnostně převzala bojovou zástavu a o tři dny později její příslušníci vykonali slavnostní přísahu. Poslední zářijové dny pak byly věnovány přípravě odjezdu na frontu. Dne 30. září se konala poslední přehlídka všech jednotek 1. čs. samostatné brigády v SSSR.

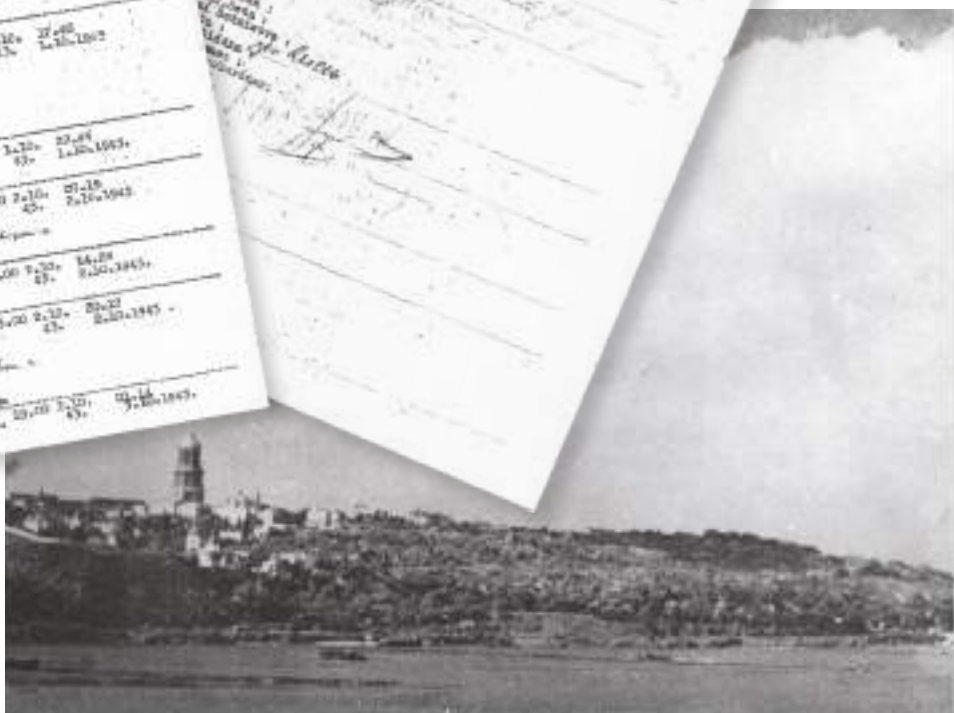
Nástup 1. čs. samostatné brigády v SSSR před odjezdem z Novochooperska na frontu

Operační rozkaz
1. čs. samostatné brigády
z 30. září 1943

Kyjev – hlavní
město Ukrajiny

Přechod přes Dněpr

Sovětské ženisté staví
provizorní most přes Dněpr

Sovětská příručka
pro dělostřelectvo

Dne 30. září 1943 odjel první z devíti transportů 1. čs. samostatné brigády v SSSR z Novochooperska na sovětsko-německou frontu. Z celkového počtu 3 517 vojáků bylo 2 210 Podkarpatorusů, z nichž většina vstoupila do jednotky po předchozím věznění v sibiřských pracovních táborech známých pod označením GULAG (Hlavní správa nápravně-pracovních táborů). Mezi příslušníky odjíždějících na frontu bylo i 82 žen. V noci z 22. na 23. října jednotky čs. brigády překročily řeku Dněpr a zaujaly postavení na ljtěžském předmostí Kyjeva. Dne 5. listopadu 1943 dostal 51. střelecký sbor 38. armády, k němuž patřila i 1. čs. samostatná brigáda, za úkol prolomit vnitřní obranné pásmo přehrazující přístup ke Kyjevu. Čs. brigáda v těsné součinnosti se sovětskými jednotkami ničila jeden odpor nepřítele za druhým a postupovala vpřed. V odpoledních hodinách se rozpoutal těžký boj na předním okraji města ve směru k závodu „Bolševik“. Spolu s tanky čs. brigády vnikly do Kyjeva i dvě roty pěchoty jako boční zajištění. Zde českoslovenští vojáci prokázali vysoké bojové mistrovství, morální kvality a nesmírné hrdinství. Ve večerních hodinách 5. listopadu 1943 se jednotky 51. střeleckého sboru spolu s jednotkami 1. čs. samostatné brigády probily do samého středu hlavního města Ukrajiny. Tankový prapor čs. brigády a rota automatčků ovládly prostor osobního nádraží Kyjev I. V pozdních večerních hodinách postoupily do středu města i zbývající jednotky 1. čs. samostatné brigády.

Část obsluhy 45mm
protitankového kanónu
v bojích o Kyjev. U štítu
zbraně volyňský Čech
rotný Dimitrij Senický.

Plukovník v.v. Ing. Vilém Toman (Teichner)

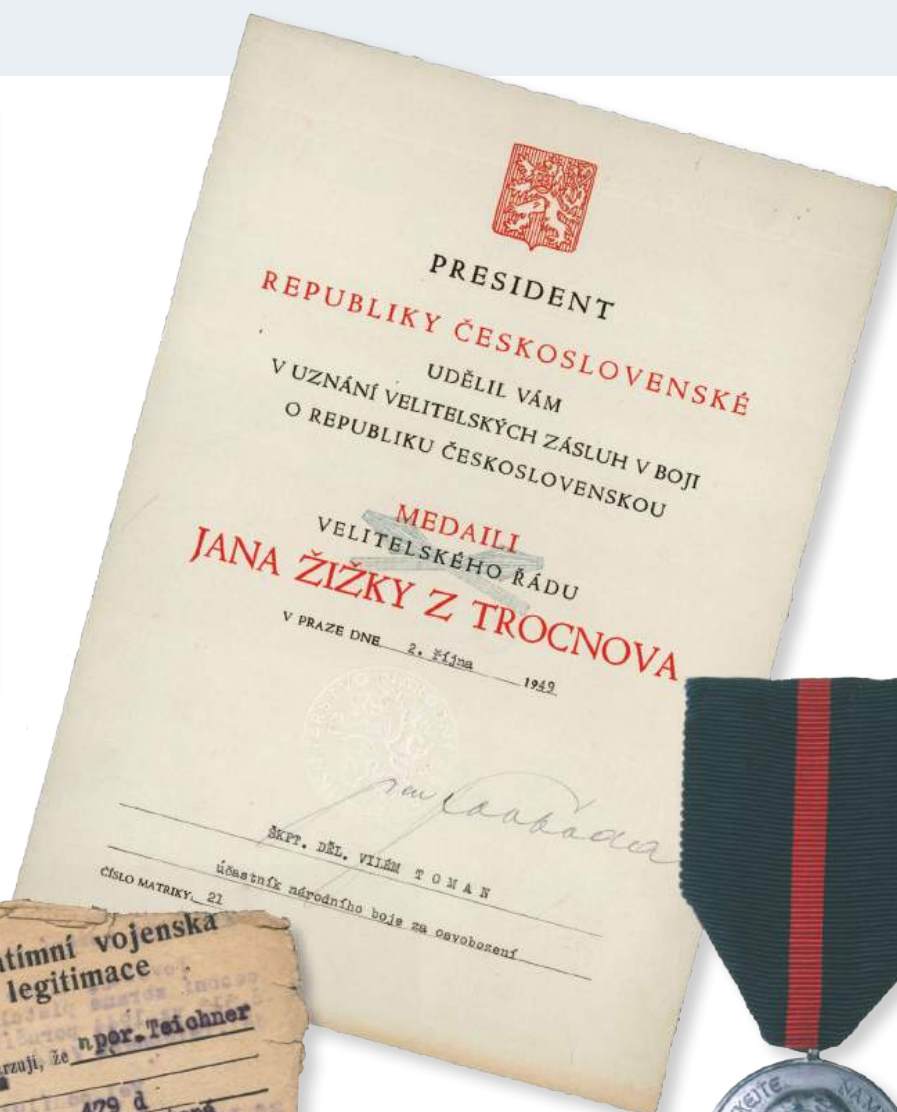
*1. 2. 1920 Trstená, okr. Dolní Kubín – †8. 10. 1998 Praha

Jako příslušník 1. roty Otakara Jaroše se účastnil bitvy u Sokolova. Později prošel celou bojovou cestu čs. vojenské jednotky v SSSR až do Prahy, kterou ukončil v hodnosti nadporučíka jako velitel baterie dělostřeleckého pluku 1, součásti 1. čs. samostatné brigády. Po osvobození se podílel na budování čs. armády. V letech 1967–1970 mu byla propůjčena hodnost generálmajora a stal se vedoucím čs. delegace v Dozorčí komisi neutrálních států při OSN v Koreji. Za své hrdinství v bojích obdržel: 2x Čs. válečný kříž 1939, medaili Čs. velitelského řádu Jana Žižky z Trocnova, Sokolovskou pamětní medaili, Čs. medaili Za chrabrost před nepřítelem, Dukelskou pamětní medaili, Polský válečný kříž, sovětskou medaili Za bojové zásluhy a další československé, sovětské, polské a korejské řády a medaile.

Nadporučík Vilém Toman-Teichner

Prozatímní vojenská legitimace
nadporučíka dělostřelectva
Viléma Tomana-Teichnera

Dekret k udělení
medaile Čs. velitelského
řádu Jana Žižky
z Trocnova, který
v roce 1949 obdržel
Vilém Toman-Teichner

Medaile Čs.
velitelského
řádu Jana Žižky
z Trocnova

Operační rozkaz č. 2 z 12. října 1943,
který obsahuje dispoziční k dalšímu přesunu
po vyvážování ve stanici Priljuky

Josef Toman (Teichner) spolu se
svým bratrem Vilémem prošel celou
bojovou cestu čs. vojenské jednotky
v SSSR z Buzuluk do Prahy

Stužky vyznamenání
plukovníka v.v.
Ing. Viléma Tomana

Vizitka vedoucího čs. delegace
generálmajora (propůjčená hodnost)
z doby jeho působení v Koreji

Generálmajor (plukovník) Ing. Vilém Toman (vlevo) se před svým
odjezdem do Koreje loučí se svým bratrem Josefem Tomanem

Chronologický přehled polního
tažení 1. čs. samostatné brigády
na podzim 1943

Desátník Karel Wolf
(vpravo) s protitankovou
puškou se vyznamenal
v bojích o hlavní město
Ukrajiny Kyjev, později
padl při nočním průzkumu
25. 1. 1944 v bojích
u Žaškova

Nástup tankového praporu 1. čs. samostatné
brigády v září 1943, těsně před odjezdem
na frontu

Brigádní generál v.v. Karel Borský (Kurt Biheller)

*13. 5. 1921 Fryštát (Karviná) – †9. 8. 2001 Praha

Krátce po okupaci ČSR byl spolu s otcem, bývalým ruským legionářem, zatčen a uvězněn v koncentračním táboře v polském městě Nisko, odkud se mu však podařilo v říjnu 1939 uprchnout. Po překročení hranic bývalého SSSR pracoval ve Lvově, kde byl na jaře 1940 zatčen orgány NKVD a poslán do pracovního tábora v Parsově. Dne 29. června 1942 byl v Buzuluku prezentován pod kmenovým číslem 866/m a zařazen do 2. čety 3. roty 1. čs. samostatného polního praporu. Jako spojka – pozorovatel se účastnil bojů u Sokolova a za své hrdinství byl vyznamenán Čs. medailí Za chrabrost před nepřítelem. Po absolvování důstojnické školy v Novochoopersku byl povýšen na desátníka a zařazen do protitankové roty 1. polního praporu 1. čs. samostatné brigády. Ve volných chvílích se věnoval fotografování, možná proto byl na žádost vedoucího oddělení osvěty zařazen jako fotograf brigádních novin „Naše vojsko v SSSR“. Dne 5. listopadu 1943 při osvobozování Kyjeva postupoval přímo v prvním sledu pěchoty 2. polního praporu a v době pořizování dokumentárních snímků z bojů byl těžce raněn střepinami dělostřeleckého granátu. Po operaci na brigádní ošetřovně pobýval v sovětském sanatoriu v Kazani, kde se léčil až do ledna 1944. Po návratu ze sanatoria byl zařazen do 3. čs. samostatné brigády, povýšen na podporučíka a jmenován velitelem 2. roty 4. pěšího praporu. V bojích o Dukelský průsmyk utrpěl postupně dvě další zranění střepinou granátu. Po částečném vyléčení byl jmenován velitelem velitelské baterie sborového dělostřeleckého pluku 5. Do osvobozené vlasti se vrátil v hodnosti podporučíka a dál sloužil v armádě jako osvětový důstojník. Na konci roku 1948 byl přeložen do Prahy na velitelství 1. vojenského okruhu Praha a zanedlouho převelen na MNO, poté se stal v hodnosti majora vojenským a leteckým atašé v Budapešti. Na jaře 1951 byl však z funkce odvolán a propuštěn z armády.

Krátce pracoval ve stavebnictví, ale již v listopadu 1951 se nevyhnul zatčení. Ve vyšetřovací vazbě pak pobýval až do dubna 1952, kdy byl bez vysvětlení propuštěn, poté se znovu vrátil do stavebnictví. Dne 1. října 1956 byl z rozhodnutí ministra národní obrany generála Bohumíra Lomského opět povolán do armády v hodnosti podplukovníka. Působil na oddělení bojové přípravy 30. stíhací a bombardovací letecké divize v Čáslavi. V letech 1956–1966 pak pracoval jako čs. vojenský přidělenec, později jako vedoucí čs. delegace v Dozorčí komisi neutrálních států při OSN v Koreji. Po návratu z Koreje byl v hodnosti plukovníka až do odchodu do výslužby zaměstnán na MNO. Poté aktivně působil v řadách Českého svazu protifašistických bojovníků a po obnovení Čs. obce legionářské rovněž v této organizaci, kde zastával funkci místopředsedy. V roce 2000 byl prezidentem republiky jmenován do hodnosti brigádního generála ve výslužbě. Za svou činnost na frontě obdržel: 2× Čs. válečný kříž 1939, medaili Čs. velitelského řádu Jana Žižky z Trocnova, Čs. medaili Za chrabrost před nepřítelem, Sokolovskou pamětní medaili, Čs. vojenskou medaili Za zásluhy II. stupně, Dukelskou pamětní medaili, Polský válečný kříž, sovětský Řád vlastenecké války II. stupně, medaili Za vítězství nad Německem ve Velké vlastenecké válce 1941–1945 a další československé a zahraniční řády a medaile.

Četař Kurt Biheller-Borský, brigádní fotograf při cvičení v okolí Novochooperska v létě 1943

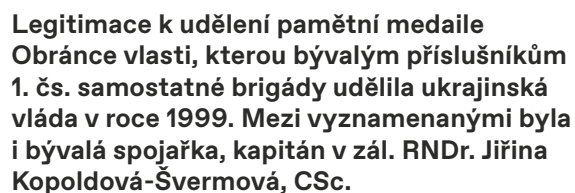
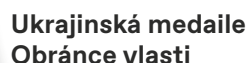
Vojenská legitimace ppor. Karla Borského (Kurta Bihellera)

Rotný Karel Borský (Kurt Biheller) byl za svou účast v bojích u Kyjeva vyznamenán brigádním generálem Janem Kratochvílem svým prvním Čs. válečným křížem 1939

Seznam padlých příslušníků 1. čs. samostatné brigády v bojích o Kyjev

Návrhy na vyznamenání příslušníků tankového praporu

Příslušníci 1. čs. samostatné brigády v SSSR Josef Buršík, Richard Tesařík a Antonín Sochor byli za své hrdinství a statečnost při osvobozování hlavního města Ukrajiny Kyjeva jmenováni sovětskou vládou Hrdiny Sovětského svazu s právem nosit Zlatou hvězdu hrdiny. Velitel tankového praporu Vladimír Janko a velitel čety automatčků Sergej Petras byli vyznamenáni Řádem Lenina. Další příslušníci pak obdrželi: 4x Řád rudého praporu, 6x Řád vlastenecké války I. stupně, 16x Řád vlastenecké války II. stupně, 27x Řád rudé hvězdy, 16x Řád slávy III. stupně.

Legitimace Hrdiny Sovětského svazu Richarda Tesaříka, opravňující k nošení Zlaté hvězdy hrdiny

Nejvyšší sovětské vyznamenání – Řád Lenina, který obdržel Richard Tesařík spolu s titulem Hrdina Sovětského svazu

Společná fotografie držitelů titulu Hrdina Sovětského svazu, zleva Richard Tesařík, Antonín Sochor a Josef Buršík, všichni v hodnosti poručíka

Zlatá hvězda Hrdiny Sovětského svazu Richarda Tesaříka

Generálmajor v.v. Josef Buršík

*11. 9. 1911 Starý Postřekov, okr. Domažlice – †30. 6. 2002 Northampton (Velká Británie)

Příslušník Legionu Čechů a Slováků v Polsku, později čs. vojenské jednotky v SSSR. Jako velitel 3. čety 1. roty 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR se účastnil prvního boje čs. jednotky u Sokolova, kde byl vyznamenán prvním Čs. válečným křížem 1939 a sovětským Řádem rudé hvězdy. Za hrdinství v bojích o Kyjev (velitel roty středních tanků T-34)

obdržel Řád Lenina a titul Hrdina Sovětského svazu. Za své statečné chování na frontě byl celkem vyznamenán 5× Čs. válečným křížem 1939 a mnoha československými a zahraničními řády a medailemi. Do osvobozené vlasti se vrátil v hodnosti kapitána. V roce 1946 se stal důstojníkem z povolání, byl

jmenován zástupcem velitele 1. tankové brigády, později (1947) zástupcem velitele 12. tankové brigády v Olomouci. V dubnu 1948 se stal velitelem 12. tankové brigády, ale vzhledem ke svému zdravotnímu stavu (zjištěna tuberkulóza levé plíce) a stálému pobytu v sanatoriích se rozhodl pro odchod z armády. V listopadu 1949 byl však zatčen, odsouzen k 10 letům vězení a degradován. Vzhledem ke stále se zhoršujícímu zdravotnímu stavu byl z věznice Mírov převezen do Vojenské nemocnice v Olomouci, odkud se mu za pomoci přátel a rodiny podařilo uprchnout do Německa, kde byl dlouhodobě léčen. V roce 1955 se vystěhoval do Velké Británie. Na protest proti okupaci Československa v roce 1968 se dostavil na sovětské velvyslanectví ve Velké Británii a symbolicky odevzdal svá sovětská vyznamenání. Uznání svých zásluh o osvobození republiky se dočkal až po roce 1989, kdy byl prezidentem republiky v roce 1990 jmenován do hodnosti generálmajora ve výslužbě a v následujícím roce vyznamenán i Řádem M. R. Štefánika III. třídy.

Generálmajor v zál. Richard Tesařík

*3. 12. 1915 Praha – †27. 3. 1967 Ústí nad Labem-Střekov

Příslušník čs. vojenské jednotky (legionu) v Polsku, poté čs. vojenské jednotky v SSSR. Jako velitel 1. čety 2. roty se účastnil bojů u Sokolova a byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939 a svým prvním sovětským Řádem rudé hvězdy. Za hrdinství a odvahu při osvobozování Kyjeva (velitel roty lehkých tanků T-70) byl jmenován Hrdinou Sovětského svazu, navíc vyznamenán Řádem Lenina. V bojích o Dukelský průsmyk v září 1944 utrpěl těžké zranění (přišel

o levé oko). V dubnu 1945 velel čestné strážce při příjezdu prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše do Košic. Do osvobozené vlasti se vrátil v hodnosti kapitána. Zůstal v armádě a významně se podílel na budování tankových vojsk čs. armády. Dne 12. prosince 1953 byl však zatčen a devět měsíců vězněn. Po propuštění byl v hodnosti plukovníka jmenován velitelem 13. tankové divize a v červnu 1956 povýšen na generálmajora. Zastával funkci zástupce velitele 1. vojenského okruhu, později se stal prvním zástupcem velitele 4. armády. V roce 1960 byl propuštěn z armády a přeřazen do zálohy, poté pracoval jako bezpečnostní technik ČSAD. V roce 1966 odešel ze zdravotních důvodů do důchodu. Za statečné chování na frontě obdržel i 5× Čs. válečný kříž 1939 a mnoho dalších československých a zahraničních řádů a medailí.

Generálmajor in memoriam Antonín Sochor

*16. 7. 1914 Lohbern (Německo) – †15. 8. 1950 Jablonné v Podještědí

Příslušník Legionu Čechů a Slováků v Polsku, později čs. vojenské jednotky v SSSR. Již v prvním boji u Sokolova se projevil jako statečný velitel čety automatčků, v bojích utrpěl zranění (prostřelená ruka). Za osobní statečnost obdržel Čs. válečný kříž 1939 a sovětský Řád rudého praporu. Za hrdinství v bojích o Kyjev byl jako velitel roty automatčků vyznamenán Řádem Lenina a jmenován Hrdinou Sovětského svazu. V bojích o Dukelský průsmyk byl těžce raněn. Do osvobozené vlasti se vrátil v hodnosti štábního kapitána jako velitel štábní roty košického Ministerstva národní obrany. Za projevené hrdinství na frontě obdržel 5× Čs. válečný kříž 1939 a další československé, sovětské, polské, rumunské a jugoslávské řády a medaile. Po osvobození republiky se stal důstojníkem z povolání. Od podzimu roku 1948 se jako velitel významně podílel na výcviku brigády židovských dobrovolníků Hagana na území ČSR a Izraele. Později byl jmenován profesorem Pěchotního vojenského učiliště v Milovicích a povýšen do hodnosti podplukovníka. Zemřel za ne zcela vyjasněných okolností při autonehodě během vojenského cvičení 15. srpna 1950. Dne 6. října 1955 byl prezidentem republiky jmenován do hodnosti generálmajora in memoriam.

Čs. kulometčíci v bojích, vpravo četař Andrej Lysý se svým těžkým kulometem Maxim vz. 1910, za boj o Kyjev byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939, později padl v bojích u Bílé Cerkve

Zpráva o udělení Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem 1. čs. samostatné brigádě v SSSR

Dekret prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše o udělení Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem pro 1. čs. samostatnou brigádu jako celku. Stuha od medaile pak dekorovala brigádní bojovou zástavu.

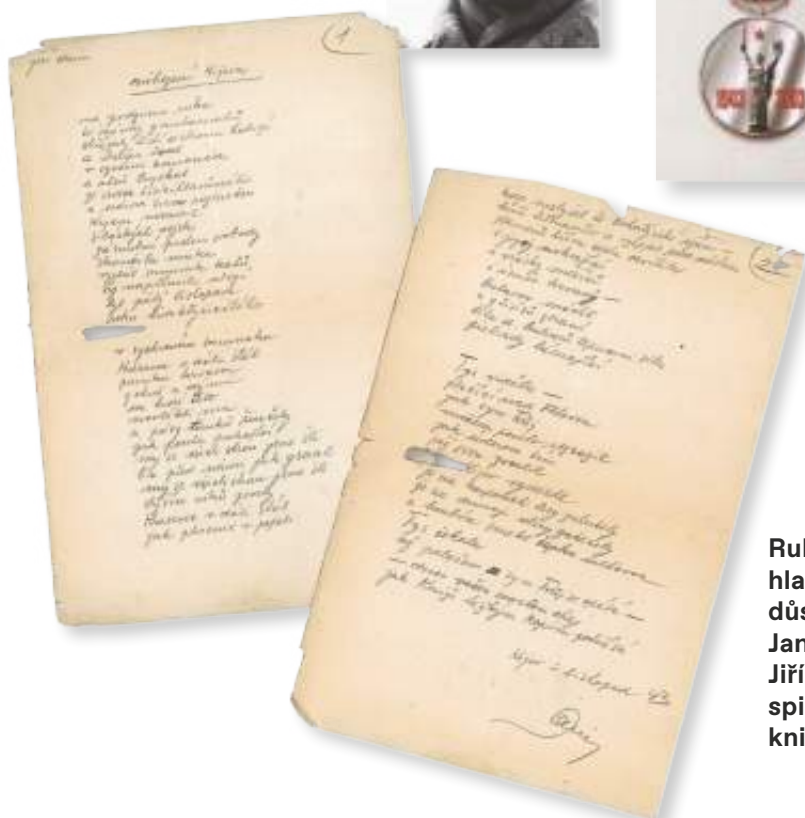
Jan Mareš obdržel 2× Čs. válečný kříž 1939, Čs. vojenský řád bílého lva Za vítězství, Čs. vojenskou medaili Za zásluhy I. a II. stupně, sovětský Řád vlastenecké války I. stupně a Řád rudé hvězdy. Za osvobození Kyjeva byl vyznamenán sovětskou medailí Za odvalu.

Legitimace k udělení ukrajinské Pamětní medaile k 60. výročí osvobození Kyjeva, kterou obdržel jeden z účastníků bojů plukovník v.v. Michal Fedorko

Ukrajinská Pamětní medaile k 60. výročí osvobození Kyjeva

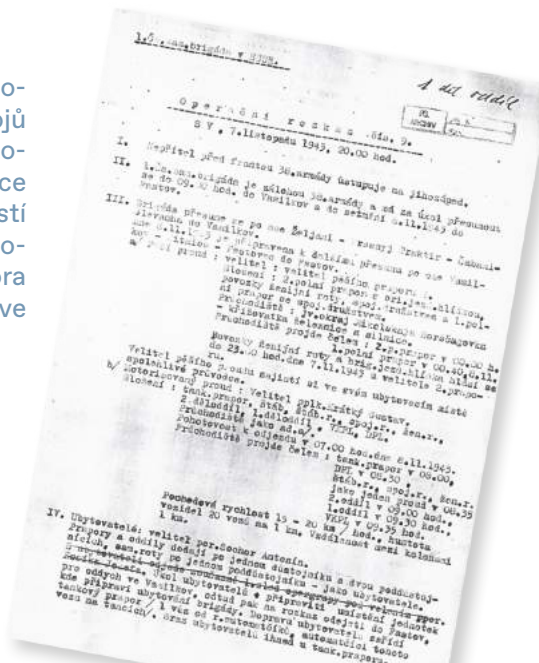

Rukopis básně, kterou na počest osvobození hlavního města Ukrajiny napsal osvětový důstojník 1. čs. samostatné brigády v SSSR Jan Mareš (v době války používal pseudonym Jiří Darin), po osvobození člen Svazu čs. spisovatelů, mj. autor pochodu „Směr Praha“, knihy „První prapor“ a filmu „Práče“

Od 7. listopadu do konce roku 1943 se 1. čs. samostatná brigáda v SSSR účastnila obranných bojů v prostoru Vasilkovo–Čerňachov–Kodaki–Fastova–Židovcy–Paripsy–Grobovka, od 30. prosince 1943 do 1. ledna 1944 pak bojů o Rudu, předmostí přes řeku Ross a o Bílou Cerkev. V lednu 1944 bojovala čs. brigáda v prostoru Žaškova, dne 9. února se pak na žádost velení Rudé armády přesunula ve směru Rovno–Lvov–Užok.

Četař Jan Nedvídek, jeden z nejoblíbenějších poddůstojníků čs. vojenské jednotky, bývalý příslušník tzv. oranské skupiny, účastník bojů u Sokolova v řadách 1. roty, kde za projevenou statečnost obdržel Čs. válečný kříž 1939 a sovětský Řád rudé hvězdy. Padl jako velitel tanku v bojích u Čerňachova 9. listopadu 1943. Nositel Řádu vlastenecké války II. stupně, povýšen do hodnosti praporčíka in memoriam (1946).

Operační rozkaz
č. 9 ze 7. listopadu
1943

Návrh velitele 1. čs.
samostatné brigády
Ludvíka Svobody na
povýšení ženijního
důstojníka nadporučíka
Jaroslava Zhora-Ernesta

Sovětský Řád
vlastenecké války II. stupně

Štábní kapitán in memoriam Jaroslav Zhor-Ernest

*7. 1. 1917 Křinec, okr. Nymburk – †9. 11. 1943 Čerňachov (Ukrajina)

Bývalý důstojník ženijního vojska čs. armády, příslušník Legionu Čechů a Slováků v Polsku, jeden z prvních bojovníků čs. vojenské jednotky v SSSR. Bojů u Sokolova se účastnil ve funkci zástupce náčelníka štábu praporu. Za hrdinství u Sokolova byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939 a sovětskou medailí Za odvahu. Po vzniku 1. čs. samostatné brigády byl jmenován do funkce ženijního náčelníka brigády. Padl v bojích u Čerňachova 9. listopadu 1943. Za prokázané hrdinství obdržel sovětský Řád vlastenecké války II. stupně. V roce 1946 byl povýšen do hodnosti štábního kapitána in memoriam.

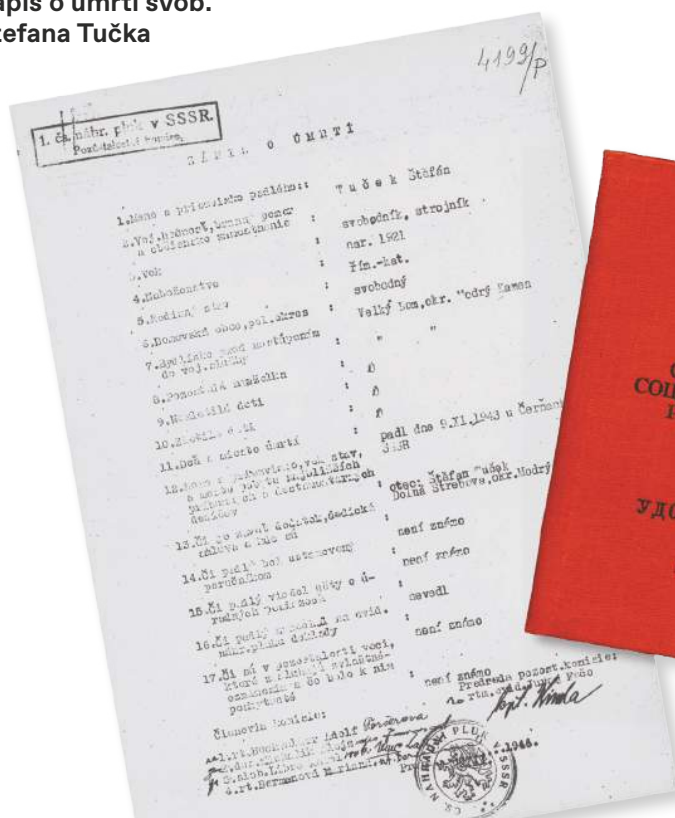
Svobodník Štefan Tuček

*16. 12. 1921 Velký Lom, okr. Modrý Kameň – †9. 11. 1943 Čerňachov (Ukrajina)

V roce 1941 byl povolán do slovenské armády, o rok později odeslán na východní frontu jako příslušník pěšího pluku 101 ze sestavy Zajišťovací divize. Na Vánoce roku 1942 přešel jako jeden z prvních slovenských vojáků k běloruským partyzánům. Bojoval v řadách partyzánského oddílu generála A. N. Saburova na Bílé Rusi. Jako zástupce slovenských vojáků vystoupil v květnu 1943 na Vseslovanském sjezdu v Moskvě. Dne 10. srpna 1943 se stal příslušníkem tankového praporu 1. čs. samostatné brigády v SSSR. S praporem se také účastnil bojů o Kyjev, při kterých zahynul v hořícím tanku T-70 u Čerňachova jako řidič-mechanik. Byl nositelem sovětské medaile Partyzán vlastenecké války II. stupně. Za svou statečnost obdržel sovětský Řád rudé hvězdy in memoriam. Po osvobození republiky byl předsednictvem Slovenské národní rady jmenován Hrdinou Slovenského národního povstání in memoriam.

Zápis o úmrtí svob. Štefana Tučka

Sovětský Řád rudé hvězdy

Legitimace k sovětské medaili
Za odvahu, kterou sovětské velení
ocenilo řadu příslušníků 1. čs.
samostatné brigády

Sovětská medaile Za odvahu

Sovětská řádová knížka

Čs. automatická – průzkumníci por. A. Sochora
v prostoru Bílé Cerkve, zleva voj. Michal Kovtan
a svob. Pavel Derbal

Sovětský Řád
slávy III. stupně

Plukovník Otmar Záhora

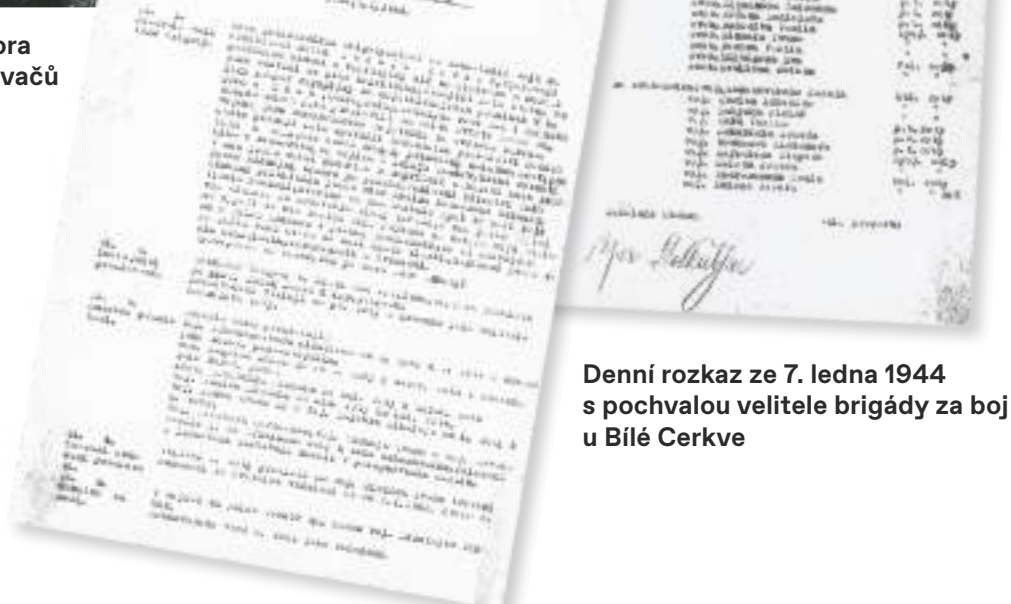
*29. 9. 1909 Břeclav – †23. 6. 1949 Žiar u Liptovského Mikuláše

Absolvent Vojenské akademie v Hranicích, důstojník pěchoty z povolání. V roce 1940 odešel přes Slovensko, Maďarsko a Jugoslávii do zahraničí a již v dubnu byl prezentován u čs. armády ve Francii. Jako zástupce velitele roty v hodnosti nadporučíka se účastnil ústupových bojů. Po příjezdu do Velké Británie byl pověřen funkcí velitele čtyř lehkých kulometů velitelské roty 2. praporu 1. čs. brigády. V březnu 1941 byl povýšen do hodnosti kapitána a jmenován do funkce velitele 2. roty. Absolvoval různé kurzy a základní parašutistický výcvik. V září 1943 byl převelen k posílení velitelského kádru čs. vojenské jednotky v SSSR. Po příjezdu k 1. čs. samostatné brigádě v SSSR převzal funkci velitele 1. roty, později pak funkci zástupce velitele 2. praporu. Dne 1. ledna 1944 se stal velitelem 2. praporu 1. čs. samostatné brigády, ale již v březnu téhož roku byl jako štábní kapitán ustanoven velitelem 1. praporu

2. čs. paradesantní brigády v SSSR. V průběhu karpatsko-dukelské operace zastával funkci zástupce velitele 1. čs. samostatné brigády. V bojích o Dukelský průsmyk byl raněn a po vyléčení zařazen do skupiny pro zvláštní úkoly náhradního pluku. V prosinci 1944 se stal velitelem školy pro důstojníky pěchoty, ženijního a spojovacího vojska v záloze. Do osvobozené vlasti se vrátil v hodnosti majora a významně se zapojil do budování nové čs. armády. Byl jmenován velitelem pěšího pluku 41 v Žilině, v říjnu 1945 povýšen do hodnosti podplukovníka. V bojích s banderovci na východním Slovensku na jaře 1946 působil jako velitel podskupiny JAROSLAV, v dubnu téhož roku byl povýšen na plukovníka pěchoty. Po absolvování Vysoké školy válečné v Praze nastoupil na 1. oddělení štábu velitelství 4. pěší divize v Žilině. V březnu 1948 byl jmenován profesorem taktiky na Vysoké škole válečné v Praze, později se stal náčelníkem stolice (katedry) pěchoty. Za svou činnost v bojích na západní i východní frontě obdržel: 4x Čs. válečný kříž 1939, Čs. medaili Za chrabrost před nepřítelem, Čs. vojenskou pamětní medaili se štítky Francie, Velká Británie, SSSR, sovětský Řád vlastenecké války I. stupně, Francouzský válečný kříž a řadu dalších rumunských a jugoslávských řádů a medailí.

Kapitán Otmar Záhora
při výcviku odstřelovačů
s puškou Mosin

Denní rozkaz ze 7. ledna 1944
s pochvalou velitele brigády za boj
u Bílé Cerkve

Čs. válečný
kříž 1939

Sborník důvěrných výnosů a nařízení
č. 1/44, vydaný čs. MNO v Londýně
o povýšení Heliodora Píky
a Ludvíka Svobody do hodnosti
brigádního generála

Smlouva z 12. prosince 1943,
kterou podepsal při příležitosti
návštěvy Moskvy prezident
republiky Edvard Beneš

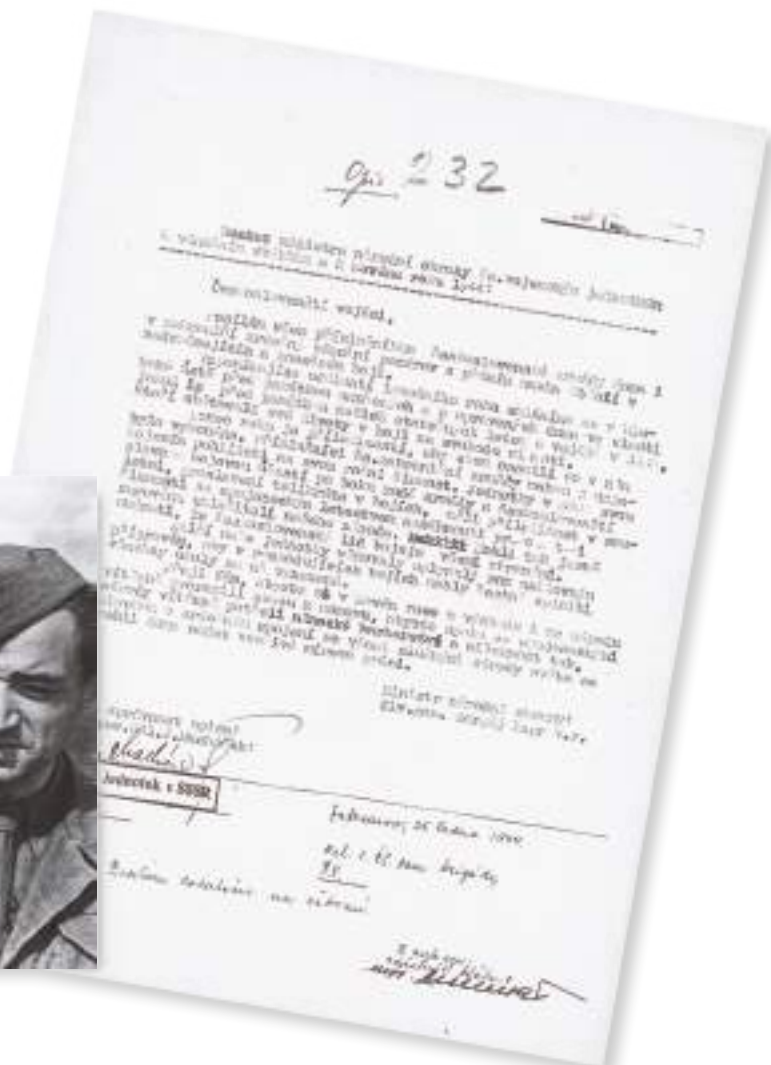
Vyznamenání příslušníci 1. čs. samostatné brigády, kteří za dosavadní
činnost na frontě převzali od prezidenta republiky Čs. válečný kříž 1939,
zleva kpt. Otakar Rytíř, npor. Miroslav Šmoldas a npor. Vladimír Janko

Předseda Nejvyššího sovětu SSSR M. I. Kalinin (uprostřed)
s vyznamenanými příslušníky 1. čs. samostatné brigády v SSSR,
zleva kpt. Ivo Pazderka, pplk. Vladimír Příkryl, npor. Ludvík Engel
a por. Antonín Sochor

Rozkaz ministra národní obrany divizního generála
Sergěje Ingra čs. vojenským jednotkám k vánočním
svátkům a k Novému roku 1944

Člen delegace ppor. Josef Buršík (vpravo) po obdržení
Zlaté hvězdy Hrdiny Sovětského svazu a Řádu Lenina dne
23. prosince 1943 se svým kamarádem ppor. Miroslavem
Martišem, příslušníkem Čs. vojenské mise v SSSR

Por. František Král (vlevo) se svým spolubojovníkem
ppor. Janem Marešem, osvětovým důstojníkem

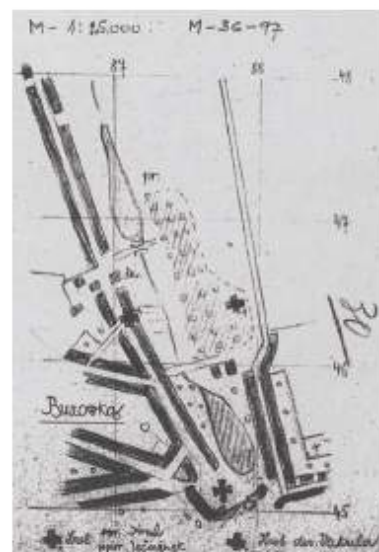
Štábní kapitán in memoriam František Král

* 29. 1. 1914 Slavíkovice, okr. Vyškov – † 17. 1. 1944 Buzovka u Žaškova (Ukrajina)

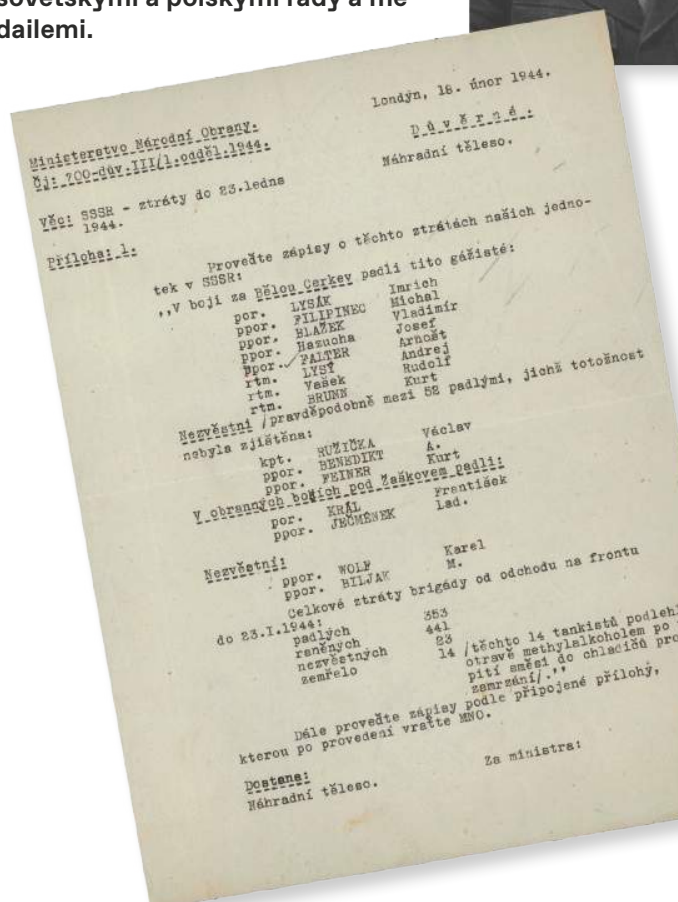
Před vstupem do čs. vojenské jednotky příslušník interbrigády ve Španělsku, kde dosáhl hodnosti poručíka (v čs. jednotce mu nebyla uznána) a byl vyznamenán tamějším řádem „DEBER“. V prvním boji u Sokolova zastával funkci velitele 2. čety protitankové roty a za bojovou činnost byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939. Padl v bojích u Buzovky jako velitel 4. baterie II. dělostřeleckého oddílu 1. čs. samostatné brigády v SSSR. V roce 1946 byl povýšen do hodnosti štábního kapitána in memoriam. Za svou statečnost na frontě obdržel 4x Čs. válečný kříž 1939, sovětský Řád rudého praporu a Řád vlastenecké války I. a II. stupně. Později byl in memoriam povýšen na štábního kapitána a vyznamenán Hvězdou I. stupně Čs. vojenského řádu bílého lva Za vítězství a Sokolovskou pamětní medailí.

Plukovník ve výslužbě Jan Pohorilak; roku 1940 narukoval do maďarské armády a byl odvelen na východní frontu. V listopadu 1941 přeběhl na stranu Rudé armády. V roce 1943 se stal příslušníkem čs. vojenské jednotky v SSSR, bojů se účastnil jako velitel průzkumné jezdecké čety 1. čs. samostatné brigády. Do osvobozené vlasti se vrátil v hodnosti nadporučíka, byl vyznamenán československými, sovětskými a polskými řády a medailemi.

Nákres místa prozatimního hrobu Františka Krále na hřbitově v Buzovce

Ztráty 1. čs. samostatné brigády v SSSR od října 1943 do 23. ledna 1944

Porada velitelů jednotek a dělostřelectva na štábu 50. střeleckého sboru v osadě Stadnica (jižně od Žaškova), druhý zprava velitel střeleckého sboru generálmajor S. S. Martirosjan a třetí zprava velitel 1. čs. samostatné brigády v SSSR brigádní generál Ludvík Svoboda

1. ČESKOSLOVENSKÝ ARMÁDNÍ SBOR V SSSR

Vznik sboru a jeho účast v bojích o osvobození republiky

Přesunem 1. čs. samostatné brigády v SSSR v polovině března 1944 do rovenské oblasti skončilo období těžkých obranných bojů na Horním Tikiči. Rovenská oblast se jako středisko české menšiny na Voliny stala místem náboru nových příslušníků čs. vojenské jednotky v SSSR. Z celkového počtu asi 45 000 obyvatel se v období března až května přihlásilo více než 8 200 osob, z nichž bylo minimálně 7 910 přijato. Do řad armády se hlásily celé rodiny a mnoho žen. Již 19. března zahájila brigáda pravidelné přijímání před odvodní komisí. Dne 10. dubna se 1. čs. samostatná brigáda v SSSR po dohodě s československou vládou v Londýně a rozhodnutím Generálního štábu Rudé armády stala základem pro formování 1. čs. armádního sboru v SSSR. Koncem dubna jsou čs. jednotky soustředěny v prostoru Černovic a Proskurova.

Sborové sklady, Černovice 1944

Vystrojování
nováčků

Polní kuchyně,
Černovice 1944

Seznamování nových
dobrovolníků se zbraněmi

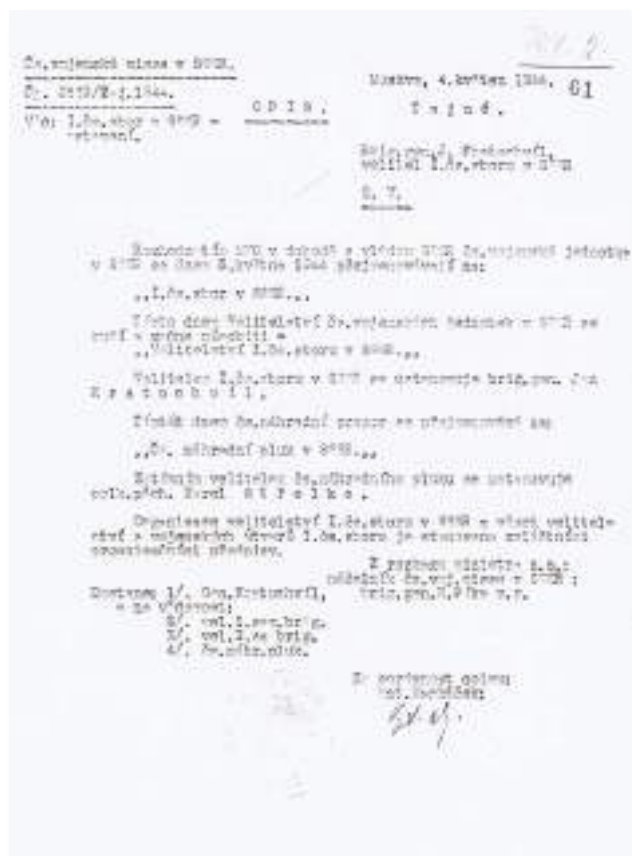
Střelecký výcvik nováčků pod
dohledem zkušeného důstojníka.
Dobrovolníci nejsou ještě
ani vystrojeni.

Armádní generál in memoriam Jan Kratochvíl

*11. 8. 1889 Horní Radechová, okr. Náchod – †15. 3. 1975 Červený Kostelec

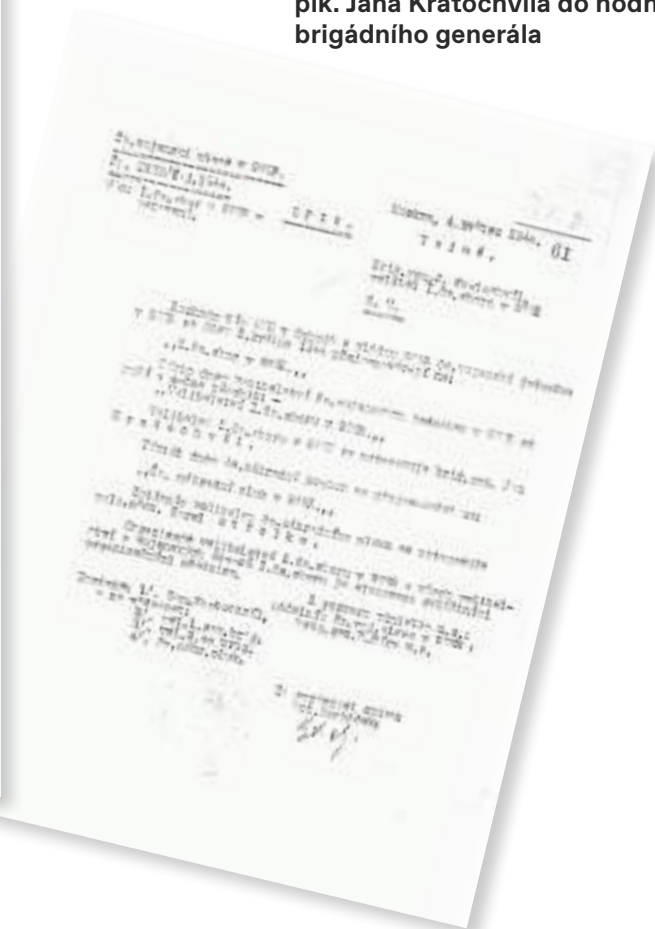
Bývalý příslušník čs. legií v Rusku. Ve funkci velitele čety a roty se zúčastnil bitvy u Zborova. Do vlasti se vrátil v hodnosti kapitána jako velitel 4. roty 2. střeleckého pluku Jiřího z Poděbrad. V armádě zůstal jako důstojník z povolání, prošel řadou velitelských funkcí, nakonec byl v roce 1939 pověřen velením pěšího pluku 46 K. H. Borovského v Kremnici. Po odtržení Slovenska se vrátil do Protektorátu Čechy a Morava, zapojil se do ilegální vojenské organizace Obrany národa. V červnu 1939 odešel do Polska, později do Francie, kde byl ustanoven velitelem 1. čs. pěšího pluku. Po porážce Francie přešel do Velké Británie, kde pracoval na štábu čs. MNO v Londýně. Dne 20. března 1943 odjel do Sovětského svazu a již 30. května se stal velitelem čs. vojenských jednotek v SSSR a koncem července dosáhl hodnosti brigádního generála. V polovině května 1944 byl jmenován velitelem 1. čs. armádního sboru v SSSR. Krátce po začátku karpatsko-dukelské operace byl však na žádost sovětského velení 10. září 1944 zbaven velení sboru. Poté pracoval na Velitel-

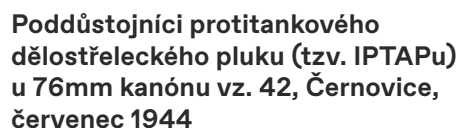
ství osvobozeného území v Chustu, později v Košicích. V květnu 1945 byl ustanoven velitelem všech škol pro výchovu důstojníků v záloze, v následujícím roce od června pak jmenován velitelem II. sboru. V prosinci 1947 byl odvelen na dovolenou, 1. dubna 1948 přeložen do zálohy. Svůj život dožil v ústraní jako generál na odpočinku. V roce 1990 byl prezidentem republiky povýšen do hodnosti armádního generála in memoriam a v následujícím roce vyznamenán Řádem M. R. Štefánika III. třídy in memoriam. Za svou bojovou činnost obdržel: Čs. válečný kříž 1918, Čs. řád Sokola s meči, Francouzský válečný kříž, Čs. válečný kříž 1939, sovětský Řád vlastenecké války I. stupně a další vysoké československé a spojenecké řády a medaile.

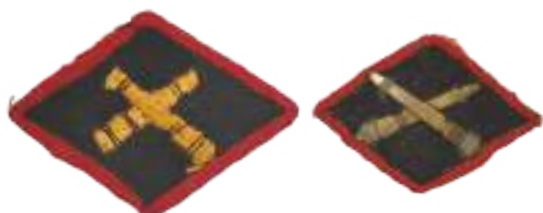
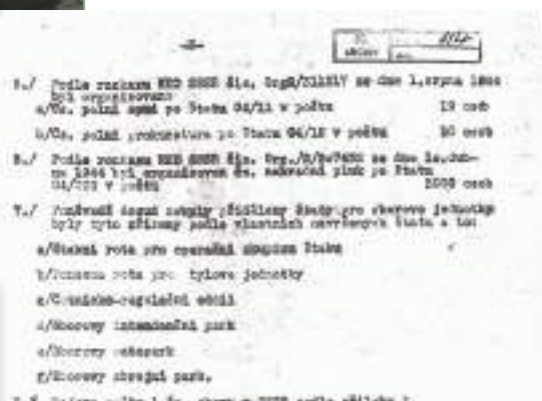
Rozhodnutí čs. MNO v Londýně v dohodě s vládou SSSR o transformaci čs. vojenských jednotek na 1. čs. armádní sbor v SSSR a jmenování brigádního generála Jana Kratochvíla jeho velitelem

Výnos MNO o povýšení plk. Jana Kratochvíla do hodnosti brigádního generála

**Organizace 1. čs. armádního sboru
v SSSR ze srpna 1944**

Dvě varianty rukávových znaků pro příslušníky protitankových dělostřeleckých pluků